

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická

Diplomová práce

2017

Lenka Fleissigová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY**

**HUDEBNĚ DRAMATIZAČNÍ A VÝTVARNÉ ČINNOSTI
S DĚTMI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lenka Fleissigová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marie Slavíková, CSc.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne 21. dubna 2017

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce paní Doc. PaedDr. Marii Slavíkové, CSc., za její podnětné připomínky, cenné rady, nápady a zvláště za ochotu a vstřícnost, se kterou jsem se z její strany setkala. Také bych ráda poděkovala svým nejbližším, rodičům, kteří mě po celou dobu studia podporovali a vždy mi ochotně pomáhali.

Originál zadání práce (student obdrží od svého vedoucího práce).

Obsah

ANOTACE.....	3
ÚVOD.....	4
1 TĚLESNÝ A PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE A JEHO CHARAKTERISTIKA	6
1.1 Tělesný vývoj.....	7
1.2 Vývoj psychomotorický a sociální.....	8
1.3 Hudební vývoj.....	10
2 MOŽNOSTI HUDEBNÍ VÝCHOVY DÍTĚTE.....	12
2.1 Rodina a vliv na vývoj dítěte v předškolním věku.....	13
2.2 Hudební výchova v mateřské škole.....	15
2.3 Integrace činností v Rámcovém vzdělávacím programu.....	18
3 DRAMATICKÁ VÝCHOVA A HUDEBNĚ DRAMATICKÉ ČINNOSTI.....	23
4 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	28
5 TVORBA INTEGROVANÉHO CELKU.....	31
6 VLASTNÍ NÁVRH INTEGROVANÉHO CELKU.....	35
6.1 Letem světem.....	35
6.1.1 Práce s pohádkou.....	36
6.1.2 Pranostika.....	37
6.1.3 Básnička s pohybem.....	37
6.1.4 Píseň o čápovi.....	38
6.1.5 Kouzelný čáp.....	40
6.1.6 Hry se zvukomalebnými slabikami.....	40
6.1.7 Pan Čáp ztratil čepičku... ..	42
6.1.8 Výtvarný nápad.....	42

6.1.9	Shrnutí a evaluace z první tematické části	44
6.2	Kde je na celém světě nejtepleji?.....	44
6.2.1	Afrika	44
6.2.2	Cestujeme lodí.....	46
6.2.3	Píseň	48
6.2.4	Zvířátka z Afriky	50
6.2.5	Jazykové hříčky	54
6.2.6	Kdo bude mít sólo.....	54
6.2.7	Vaříme africkou specialitu.....	55
6.2.8	Poznávací schopnosti - orientace.....	57
6.2.9	Shrnutí a evaluace z druhé tematické části	58
6.3	Kde je na světě nejchladněji?.....	59
6.3.1	Země ledu a sněhu.....	59
6.3.2	Letíme do světa	60
6.3.3	Píseň	60
6.3.4	Stavíme dům pro Eskymáky	63
6.3.5	Grafomotorika.....	65
6.3.6	Jak se loví ryby	66
6.3.7	Poslech hudby	67
6.3.8	Pokus s ledem	68
6.3.9	Shrnutí a evaluace z třetí tematické části	69
6.4	CELKOVÉ HODNOCENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	69
ZÁVĚR	71
RESUMÉ	73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	75
SEZNAM OBRÁZKŮ	79
PŘÍLOHY	80

ANOTACE

Teoretická část diplomové práce poukazuje na hlavní úkoly hudební výchovy při rozvíjení dětí v mateřské škole, popisuje hudební činnosti, hudební představy, tvořivé schopnosti, které rozvíjí dítě a jeho dovednosti. Seznamuje nás se základními metodami prožitkového učení a poukazuje na integraci předmětů, na postavení hudební, dramatické a výtvarné výchovy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

V praktické části navrhuji vlastní program, integrovaný tematický celek pro hudebně dramatickou a výtvarnou výchovu s prožitkovými aktivitami, využitelnými v mateřské škole, vycházejícími z cílů RVP PV. Předkládané návrhy jsou prověřeny vlastní praxí v mateřské škole a v příloze je diplomová práce obohacena o výtvarná díla dětí, jejich výrobky.

Klíčová slova: dítě, hudební výchova, hudebně dramatické činnosti, výtvarné činnosti, mateřská škola

ÚVOD

Moderní civilizovaná doba přináší mnohá úskalí a to se promítá ve výchově a vzdělávání dětí. Do mateřských škol přicházejí děti s vadou řeči a nejde jen o běžné problémy s výslovností, ale i o poruchy komunikace. Celková slovní zásoba dětí je opravdu minimální. Některé děti se projevují vyhledáváním bojových her, jsou agresivní, ve třídě neklidné, hlučné, střídají různé hračky a nedokážou dokončit své započaté činnosti. Může to být tím, že uspěchaná doba dává malý prostor pro přirozenou komunikaci v rodině a zaneprázdnění rodiče si s dětmi méně povídají, hrají, zpívají. Pohádky, které se dříve vyprávěly nebo četly před spaním, ty dnešní děti znají převážně prostřednictvím televize či počítače. Lhostejnost rodičů ke kvalitě mluvy, ale i v celkové výchově dětí, má neblahé důsledky. Starší zkušenější kolegové poukazují na to, že bychom měli čelit tomuto stylu volné výchovy a dětem věnovat více pozornosti, jejich nevhodné chování i jednání nepřehlížet. Můžeme říci, že v současnosti se větví především výchovné styly vycházející z liberální až volné výchovy.¹ Potřeba limitů není nastavena a dítě díky této výchově považuje vše za bezpečné a nedokáže respektovat vnější sociální hranice, normy a limity. S takovými projevy u dětí se setkávám v mateřské škole, ale i běžně na ulici, v parku. Učitelé při výchově a vzdělávání vyžadují nastavená pravidla, limity a mohou ovlivnit chování, jednání dítěte, jelikož s ním mají pravidelný kontakt.² Svým přístupem a osobností mohou formovat chování dítěte, ale i jeho profesní vývoj a orientaci zájmů, stát se pro dítě vzorem.

V mateřské škole je vytvořený Rámcovým vzdělávacím programem dostatečný prostor pro zařazování pěveckých, dramatických i výtvarných činností, které napomáhají při výchově dětí a podporují emoční výchovu, která formuje jejich osobnost. Vhodné kombinace přispívají k rozvoji představivosti, tvořivosti, spontánnosti a podílejí se na rozvoji smyslového vnímání, sociálních vztahů, řeči

¹ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

² SVOBODA, J., NĚMCOVÁ, L. *Krizové situace výchovy a výuky*. Praha: Triton, 2015.

i hrubé a jemné motoriky. Při vzdělávání učitelé mohou využívat různé metody, prostředky i činnosti, které přinášejí dětem všeobecné zkušenosti i prožitky při aktivním objevování světa kolem nich.

Touto diplomovou prací chci podpořit integraci předmětů při vzdělávání a prosadit do výuky metodu prožitkového učení, která probouzí smysly i city dětí. Vlastním návrhem tvořivých hudebně dramatických a výtvarných činností se chci pokusit otevřít cesty k vzájemnému obohacování, vytvořit program výuky hravou formou a přizpůsobit ho fyziologickým, sociálním i emocionálním potřebám dětí. V předkládaném návrhu nastíním obsahově bohaté, zajímavé činnosti, které vycházející z cílů RVP PV a budou rozvíjet u dětí správné pěvecké dovednosti, návyky, emoční inteligenci, verbální či neverbální komunikaci, pohybové schopnosti, sebevědomí.³

³ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

1 TĚLESNÝ A PSYCHICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE A JEHO CHARAKTERISTIKA

„Abychom mohli co možná nejlépe zabezpečit potřeby dítěte, musíme je nejdříve poznat, vycházet z toho, jaké dítě je, co již umí a zná, stanovit si výchozí bod společné cesty. Chceme-li se podílet na uspokojování vývojových potřeb dítěte a aktivně zasahovat do jeho rozvoje, je nezbytné se v těchto potřebách a možnostech orientovat.“⁴

Předškolní věk bývá chápán jako období od tří do šesti let, komplexněji však toto období zahrnuje celý věkový rozsah od narození dítěte do jeho šesti let, kdy dítě prochází bouřlivým vývojovým obdobím.⁵ Mnohostranný proces vývoje se řídí vlastními zákonitostmi, dítě vyspívá tělesně, pohybově, společensky, citově i intelektuálně a utváření celé osobnosti probíhá ve stádiích, která nelze vynechat nebo zaměnit jejich pořadí. Psycholog Jean Piaget toto období nazývá obdobím intuitivního myšlení a podle psychologa Erika Eriksona je to zase období iniciativy. Předškolní věk však můžeme také označit obdobím velkého rozmachu her, konstrukčních, napodobovacích, námětových a pohybových. Je to období, kdy dítě poprvé opouští bezpečné rodinné zázemí, odpoutává se od matky a dostává se více do kontaktu se svými vrstevníky, vstupuje do mateřské školy. Tam při společných aktivitách, hrách s dětmi se nejdříve učí spolupracovat, vycházet, navazovat přátelské a kamarádké vztahy a také prožívat svoje radosti či smutky. Vlastní zkušeností, kladnými příklady si dítě vytváří psychické základy přátelství a osvojuje si principy společenského chování.⁶

V této úvodní kapitole si přiblížíme hlavní charakteristiky tělesného, psychomotorického a sociálního vývoje předškolního dítěte.⁷

⁴ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, a.s., 2007.

⁵ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014.

⁶ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání, 1. vyd.* Praha: Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2005.

1.1 Tělesný vývoj

Tělesný vývoj dítěte v předškolním věku je z hlediska ontogenetického poměrně rychlý, vyznačuje se velkými změnami. Pokračuje osifikace kostí, rostou vnitřní orgány a zkvalitňuje se jejich funkce. Dochází ke zrání centrální nervové soustavy (růst nervových drah, zvětšování buněk, rychlejší vodivost vzruchu) a to se promítá do výkonnosti tělesných i psychických funkcí. Motorický vývoj je ovlivněn psychikou, prostředím, výchovou v rodině, nemocností, úrazovostí dále také výživou. „Magdaléna Szabová definuje motoriku jako souhrn všech potenciálních pohybových předpokladů člověka, které mu spolu s konstitučními a psychickými činiteli umožňují vykonávat různé pohyby a činnosti.“⁸

Dítě svými pohybovými úkony podporuje i posiluje správný růst, vývoj svalů, kloubů i kostí, celkově je v pohybech obratnější, rychlejší a učí se novým dovednostem. Dokonaleji manipuluje s míčem, s pískem i jinými materiály. Rozvíjí se, zdokonaluje lokomoce, jemná motorika, především při výtvarných činnostech, stříhání, v sebeobsluze i při stolování. V hrubé motorice se dítě rozvíjí při tělovýchovných úkonech, při pobytu venku, při plavání, běhu i tancování. Pohybová aktivita podporuje u dítěte důvěru, emoční stabilitu, nezávislost, vnitřní sebekontrolu, dobrou náladu i představu o vlastním těle, o správném držení těla. Naopak se pohybem snižuje stres, napětí, agresivita.

Mezi hlavní činnosti, které dítě nejvíce vyhledává v tomto období vývoje, patří hra. Obsah hry je pestrý a tvoří řetězec aktivit. Střídají se hry krátké i déle trvající a patří mezi nevyhnutelnou součást vývojových potřeb dítěte. Prostřednictvím hravé činnosti se rozvíjí psychické funkce (fantazie, tvořivost, řečové schopnosti).

Hra tak dostává socializační funkci a stává se přirozeným zdrojem sociálních zkušeností, kde se učí dítě spolupracovat, navazovat řeč s ostatními dětmi, řešit první konfliktní situace. Při hrách dochází ke spontánní dohodě o společné činnosti a postupně se prodlužuje i celková doba hraní.⁹ Dítě se tím učí

⁸ SZABOVÁ, M. *Cvičení pro rozvoj psychomotoriky*. Praha: Portál, 1999, s. 11.

⁹ NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. Plzeň: ZČU Plzeň, 2012.

pozornosti a určitým nastaveným pravidlům, která mu napomáhají orientovat se v lidském životě v každodenních situacích. V předškolním věku je dítě nastaveno na vyzkoušení svých různých dispozic jako určitých počátků cest, které se v této době začínají projevovat navenek. Tyto cesty se budou proměňovat nebo prohlubovat, kultivovat a jinak naplňovat.¹⁰

1.2 Vývoj psychomotorický a sociální

Psychomotorický vývoj je postupný vývoj dítěte a zahrnuje vývoj pohybu (hrubá a jemná motorika), smyslový vývoj, vývoj řeči, vývoj citový a sociální. Tělesný vývoj jsme si přiblížili a nyní se budeme zabývat smyslovým, citovým, sociálním vývojem, vývojem řeči dítěte. V této oblasti dochází k dalšímu zpřesnění smyslově pohybové činnosti, vzrůstá citlivost na senzomotorické podněty zprostředkované všemi analyzátory. Rozšiřuje se škála podnětů, které dítě dokáže zachytit v oblasti sluchové, chuťové, čichové a hmatové. Ve zrakovém vnímání je dokonalejší barevné vidění, dítě umí pojmenovat základní i některé doplňkové barvy, všímá si různých tvarů a vytváří se první předmatematické i číselné představy. Některé dítě dokáže i rozeznat základní geometrické tvary (kouli, kostku) a svoji zvědavostí objevuje různé materiály, zkouší jejich vlastnosti, strukturu. Pomocí pozorování, vysvětlování a z různých rozhovorů poznává dítě příčinné vztahy mezi věcmi a jevy. Myšlení předškolního dítěte je však stále prelogické, to znamená, že nerespektuje plně zákony logiky. O prekauzalitě a subjektivitě myšlení v tomto stádiu vývoje hovoří Jean Piaget a říká, že dítě se neřídí logickými pravidly, ale je spjato imaginací a jeho myšlení je intuitivní, magické.

Dítě je velmi zvědavé, zkoumavým pohledem sleduje vše, co se kolem něj děje, a chce porozumět jevům a věcem ve svém okolí. Jeho zvědavost zvyšuje frekvenci otázek na dospělého „Proč?“, „Kde?“, „Jak?“. Objevuje se i tzv. egocentrická řeč. „*Egocentrická řeč je řečí pro sebe, nehledá a nepotřebuje posluchače.*“¹¹ Dětská řeč je nejdříve monologická, až později dialogická a přechází na úroveň vnitřní řeči. Verbální komunikací si dítě osvojuje základní

¹⁰ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014.

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 85.

system pravidel spisovného jazyka a dochází při ní k obohacování slovníku a k rozšiřování slovní zásoby, zvyšuje se výkonnost artikulačního aparátu, zlepšuje výslovnost i sluchové vnímání. Předškolák již bez problémů tvoří vedlejší věty a dokáže si i vymýšlet vlastní označení pro předměty, nové tvary slov a rád polidštuje neživé věci (například „mraky pláčou“).

V předškolním věku nese velice významnou funkci kresba, pomocí níž dítě vyjadřuje vlastní prožívání, mohou to být vlastní obavy nebo svá přání. Ze začátku jde o čmáranice, postupem času přibývá více detailů a výtvořiny bývají často nakresleny a pak pojmenovány. *„Kresebné pokroky jsou zřetelné při srovnání kresby lidské postavy tříletého, pětiletého dítěte a dítěte před nástupem do školy. Tříletý nakreslí hlavonožce, kresba pětiletého obsahuje znázornění hlavy, trupu končetin a předškolní se zabývá detaily.“*¹² Postupně s rozvojem dostává kresba i obsah, koncem období dítě rádo maluje celé scény i události, které jej zaujaly, má k nim určitý vztah. Mnohotvárná a proměnlivá skutečnost povzbuzuje aktivitu dítěte a posiluje obrazotvornost, jeho fantazii.

Předškolní věk je považován za období senzitivní a je ho třeba chápat jako období přípravy na život ve společnosti.¹³ Citový vývoj, rozvoj dítěte a vrůstání do mezilidských a společenských vztahů je důležitým prvkem výchovy. *„Na emocionálním a sociálním vývoji se podílí mnoho faktorů, a proto jsou mezi dětmi v této oblasti poměrně velké rozdíly.“*¹⁴ Dítě, které má snížené sociální dovednosti v předškolním věku, si bude těžko hledat kamaráda, hůře se bude prosazovat a své potřeby nebude projevovat ostatním, bude u něj docházet k pocitům méněcennosti, nepochopení, ale i strachu. Dítě s dobrými sociálními dovednostmi bude mezi dětmi oblíbenější, uvolněnější, jeho sebevědomí poroste a lépe se u něj bude rozvíjet sebepojetí, osobní identita a formovat charakter i povahové vlastnosti.¹⁵ O emocionální rozvoj dítěte v mateřské škole usilujeme uplatňováním prožitkového učení. Podle Jana Čápa prožíváním označujeme

¹² KURIC, J., VAŠINA, L. *Obecná a ontogenetická psychologie pro učitele*. Brno: Rektorát Univerzity E. Purkyně, 1985, s. 169-170.

¹³ NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. Plzeň: ZČU Plzeň, 2012.

¹⁴ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. Brno: Computer Press, a.s, 2010, s. 51.

¹⁵ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. Brno: Computer Press, a.s, 2010.

ten aspekt činností, který je subjektivní a projevuje se prostřednictvím vnějšího chování, výrazem, mimikou.¹⁶ U každého dítěte jsou prožitky při hrách i aktivitách jiné a nelze je dopředu odhadnout, jsou víceméně spontánní.

1.3 Hudební vývoj

Základy hudebnosti se vytvářejí v prvním šestiletí života a hudební prožitek rozehrává vnitřní bytostné síly dítěte a jeho rytmické pohyby.¹⁷ Hudební vývoj dítěte spojujeme především s rozvojem sluchu, hlasu, s tvorbou zvukové stránky (melodií, rytmem, tempem). Dítě dokáže dříve zpívat než správně mluvit a v předškolním věku je plně připraveno pro hudební rozvoj, disponuje hlasovým orgánem a zkouší vokální projevy například napodobováním zvuků zvířat či ptačího zpěvu, nebo zvuků, které se nalézají v jeho blízkosti, v přírodě.

U dítěte jsou rozvinuty percepční schopnosti (rozumíme např. zrakové nebo sluchové vnímání) a hudební projevy, které souvisí s rytmickými pohyby a s motorikou dětského těla. Tělesná reakce na rytmus se probouzí velmi brzy, dříve než reakce na melodii, vzniká radost ze zvuku. Dítě se radostně vrtí, pohupuje a zkouší první taneční krůčky. Jde především o přirozený pohyb, vnímání vlastního těla a o jeho koordinaci.

Dětské pěvecké činnosti mají nejvíce charakter přímé nápodoby a jsou spojovány s rytmizací, melodizací slov, slovních spojením a říkadly. Při dostatečných hudebních podnětech se rozvíjí a upevňuje tonální cítění a se somatickým vývojem (je podmíněn kvalitní výživou a životními podmínkami) se intenzivně rozvíjí výškově rozlišovací schopnost sluchového analyzátoru. *„Dle Františka Sedláka se zlepšuje neuromotorická koordinace a současně i proprioceptivní senzibilita, citlivost k sluchovým podnětům. Děti prostřednictvím pohybu prohlubují svůj emocionální zážitek z hudby, rozvíjejí svoji fantazii a rozvíjí se i tělesná motorika. V oblasti tzv. hrubé motoriky (pohyby končetin, hlavy, trupu) se zpřesňuje synchronizace pohybů, což vytváří předpoklady pro hru na hudební nástroje. Postupně se začíná rozvíjet též jemná, vnitřní motorika (jemné pohyby*

¹⁶ SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010.

¹⁷ SEDLÁK, F. *Didaktika hudební výchovy, 1. díl*. Praha: SPN, 1985.

prstů, vnitřních svalů apod.).“¹⁸ Zájmem o hudební obsah a různými aktivitami s hudbou se upevňují hudební schopnosti a dovednosti, též sociální vazby a dochází ke zdravému psychickému, sociálnímu vývoji dítěte.

*„Prostřednictvím elementárních hlasových a zpěvních projevů, individuálních i kolektivních, se dítě psychicky uvolní, zbaví se ostychu a zábran ze zpěvu před ostatními dětmi. Uvědomuje si svoje přednosti i nedostatky, probíhá sebehodnocení, vytvářejí se předpoklady pro rozvoj sebekritických postojů právě tak jako i zdravého sebevědomí dítěte.“*¹⁹ Pokud je tento vývoj dítěte v předškolním období zanedbán, může negativně ovlivnit celkový vztah dítěte k hudbě i jeho další hudební rozvoj.²⁰

*„K základním hudebním schopnostem, které ovlivňují celkovou hudebnost dítěte, náleží: hudebně sluchové schopnosti, auditivně motorické schopnosti, rytmické cítění, tonální cítění, emocionální reakce na hudbu, hudební paměť, hudební představivost a hudebně tvořivé schopnosti.“*²¹

¹⁸ SLAVÍKOVÁ, M. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Plzeň: ZČU Plzeň, 2004, s. 57.

¹⁹ SLAVÍKOVÁ, M. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Plzeň: ZČU Plzeň, 2004, s. 29-30.

²⁰ SEDLÁK, F. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2013.

²¹ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 11.

2 MOŽNOSTI HUDEBNÍ VÝCHOVY DÍTĚTE

„Hudba je bezednou pokladnicí, ve které nalezneme rozmanité šperky, jimiž lze ozdobit jakoukoli situaci v lidském životě, zkrášlit všední okamžiky, zvýraznit velké příležitosti či zjemnit trpké chvíle.“²²

Hudba zasahuje celou lidskou psychiku a to ve všech jejích vrstvách, proto hudební vývoj jedince neoddelujeme od ostatních psychických projevů a vývojových změn. *„Hudba ve všech svých podobách je jedinečným vyjádřením lidské kreativity. Je přirozenou součástí psychofyzického chování malých dětí, je jejich životním projevem, který prožívají celým tělem.“²³*

Ivan Poledňák²⁴ uvádí dvě formy hudební výchovy: **intencionální** – probíhá cíleně, systematicky, v institucích zaměřených na vzdělávání, podléhá administrativnímu řízení a dokumentaci. Za takovou výchovnou oblast lze považovat mateřskou školu a předškolní vzdělávání.

Druhou formou je hudební výchova funkcionální – probíhá mimo školu, přirozeně, v rodině, mezi kamarády dítěte, na ulici, prostřednictvím masových sdělovacích prostředků, apod. Nejsilnější je u dítěte vliv rodiny.

„Hudební výchova v mateřské škole i v rodině by neměla být jen disciplínou k rozvíjení hudebního sluchu, ale prostřednictvím všech vlastností, jimiž se vyznačuje, přispívá k rozvoji zdravé harmonické bytosti, v dávném, vlastně už antickém smyslu a přesvědčení, že krása a dobrota vytvářejí nerozlučnou dvojici.“²⁵ Myslím si, že hudba hraje významnou roli při výchově dětí a cílem nás všech, učitelů i rodičů je seznamovat děti s bohatstvím hudební kultury naší i cizí a jejím prostřednictvím rozvíjet estetické cítění i etické a světoznámé postoje.²⁶

²² KOUTSKÝ, J. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni*. Liberec: TUL 2008, s. 118.

²³ JURKOVIČ, P. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012, s. 10-11.

²⁴ POLEDŇÁK, I. *Hudebně pedagogické invence*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2005.

²⁵ JURKOVIČ, P. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012, s. 10-11.

²⁶ SEDLÁK, F. *Didaktika hudební výchovy, 1. díl*. Praha: SPN, 1985, s. 14.

2.1 Rodina a vliv na vývoj dítěte v předškolním věku

První zkušenosti s hudbou má dítě samozřejmě z rodiny. Rodina je místem, kde matka zpívá a její zpěv je zcela přirozeným projevem komunikace s malým dítětem. Zpěv matky nikdy nemůže nahradit ani ten nejlepší zvukový nosič. V dnešní době jsou děti především obklopeni moderní technikou a právě zpěv a hudbu poslouchají z televize, rádia či různých přehrávačů. Vliv rodiny pro rozvoj v oblasti hudby je zcela evidentní a společný zpěv rodičů a dětí je jednou z nejcennějších hudebně výchovných činností. Hudba dítě obohacuje, kultivuje a píseň je důležitým prostředkem a zdrojem nezastupitelných zážitků. Už v prenatálním období dítě reaguje na hudbu, která působí jako uklidňující faktor bez ohledu na to, zda zpíváme ukolébavku nebo rychlejší píseň.

V období mezi třetím a čtvrtým rokem dítě vnímá hudbu globálně, tedy textem, pohybem, mimikou, hudebně pohybovými činnostmi získává vztah k hudbě a je to i účinný motivační prostředek. *„Marie Lišková uvádí, že se v dnešní době přirozená potřeba zpívání ztrácí. Příležitost k pěveckému projevu je často snížena málo podnětným prostředím. Rodiče často směřují děti k jiným zájmům a prioritám. Bohužel dnešní praxe je taková, že děti přijímají hudbu pasivně, pouze jako určitou zvukovou kulisu. V tomto směru je zpěv matky nebo jiné blízké osoby opravdu nenahraditelný svou bezprostředností a aktivní účastí zpívajícího i naslouchajícího. Zpěv matky dítě vnímá jako pocit jistoty a sounáležitosti s citově nejbližší osobou.“*²⁷

Dítě potřebuje osobní příklad nejlépe od rodičů a okamžiky společného setkávání s hudbou dělají z dětí nerozlučné, důvěrné spojení, kteří prožívají radost z hudby, pohybu a přitom hravou formou objevují svět zvířátek, rostlin, způsob života lidí na venkově.²⁸ V minulosti se v rodinách více zpívalo a instrumentální hra byla bohatě zastoupena v životě rodiny. V současné době se tak zvané domácí muzicírování vytrácí. *„Význam tzv. domácího muzicírování je*

²⁷ LIŠKOVÁ, M. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 21.

²⁸ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

velký nejen pro dítě, ale přináší i dospělým užitečnou relaxaci po práci a přispívá k citové harmonii v rodině.²⁹ Muzicírování se především vyznačovalo vlastním zpěvem při každé příležitosti i práci, vlastní hrou na hudební nástroje. Společné hudební hry dětí s rodiči jsou z psychologického a výchovného hlediska velmi důležité a pomocí hudebních her se mezi dětmi a dospělými vytváří intimní vztah. Hravou formou můžeme zklidňovat neposedné, hyperaktivní i neurotické dítě, které se nedokáže příliš soustředit. „*Písnička, stejně jako ostatní hudba, je jistým druhem informace o našem světě, dává nám vědět o kytkách, o stromech, o zvířatech, ale především o nás lidech, o našich radostech či trápeních.*“³⁰ Hodně lidových a soudobých písní nás už svým charakterem ponouká, abychom z nich tvořili hru, podněcují nás k vyprávění příběhu, k tanci s pohybovým doprovodem.

Aktivita a motivace je nezbytnou podmínkou hudebního rozvoje jedince a hybnou silou aktivity dítěte je živelná touha po pohybu, spoluúčasti na jakékoliv činnosti dospělého.³¹ Rodiče by měli nejen s dětmi zpívat, ale i tančit a hrát na různé hudební nástroje. Dnes mají rodiče na výběr dostatek dětských hraček v provedení hudebních nástrojů a to klasických i tzv. lehko ovladatelných, které jsou určené dětem předškolního a mladšího školního věku. Jsou to například bicí a melodické nástroje z Orffova hudebního instrumentáře, sopránové zobcové flétny, malé elektrofonické klávesové nástroje a celá škála hudebních nástrojů.³² Děti při hře na nástroje postupně přecházejí tak od živelné hry k funkčnímu využívání Orffových nástrojů v hudebních i nehudebních aktivitách.

Rodina má v rozvoji dítěte dominantní postavení a toto postavení by měl učitel podporovat, respektovat a snažit se o vzájemnou spolupráci s rodiči.

²⁹ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002.

³⁰ JURKOVIČ, P. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012, s. 10-11.

³¹ ZEŽULA, J., JANOVSÁ, O. a kol. *Metodika Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN, 1987.

³² *Teorie a praxe hudební výchovy...: sborník příspěvků z konference českých a slovenských doktorandů a pedagogů hudebního vzdělávání v Praze v roce...* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009.

2.2 Hudební výchova v mateřské škole

Definice pro hudební výchovu existuje mnoho. Dle Poledňáka je hudební výchova označením pro sociálně probíhající činnost, která usiluje o hudební rozvoj osoby a současně zajišťuje šíření hudby z generace na generaci.³³

Autor Jiří Zezula ve své knize Metodika hudební výchovy přirovnává Hudební výchovu k rozmanitým činnostem, které tvoří součást komplexního esteticko-výchovného působení. Píše, že využíváním vhodných hudebně-výchovných metod a organizačních forem usilujeme o prolínání těchto činností a to do všech oblastí vývoje osobnosti dítěte. Toto působení směřuje k úspěšnému osvojování hudebních dovedností a dítěti napomáhá prohlubovat jeho představivost, rozvíjet myšlení, řeč, hudební schopnosti a obrazotvornost.³⁴

Hlavním úkolem učitelky v mateřské škole je probudit u dětí zájem o zpěv. Píseň děti sblízuje, sjednocuje, učí družnému spoluzítí, vychovává v nich lásku k přírodě, k domovu a ke své vlasti „*Zpěv a hlasově pěvecká výchova je dosud zdaleka nedoceněným, avšak neobyčejně významným prostředkem formování sociálních postojů a funkcí člověka, hledání a konstituování jeho místa v rodině i ve společnosti. Hlas je základem mluvní mezilidské komunikace, a tedy určitá úroveň hlasově technických dovedností je pro člověka nezbytná.*“³⁵ Dětský posluchač dokáže být velice vnímavý a na hudbu může reagovat silným prožitkem.

Každému jedinci jsou dány fyziologické předpoklady pro zpěvný projev. Hlas dítěte se od hlasu dospělého značně liší anatomicko-fyziologickými a funkčními znaky. Dětský hlas se vytváří postupně, nápodobou a v těsné souvislosti se stále zpěvnějším, hudebně bohatším písňovým repertoárem. U nejmladších dětí začínáme s pěveckými činnostmi zejména jednoduchou melodizací a rytmizací slov. Někteří odborníci doporučují do hudebních činností zařazovat říkadla,

³³ POLEDŇÁK, I. *ABC Stručný slovník hudební psychologie*. Praha: Supraphon, 1987.

³⁴ ZEZULA, J., JANOVSÁ, O. a kol. *Metodika Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN, 1987.

³⁵ SLAVÍKOVÁ, M. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Plzeň: ZČU Plzeň, 2004, s. 29-30.

jednoduché verše, které si mohou prozpěvovat říkadlovou metodikou. Bohatost nápadů při vytváření melodií je podmíněna aktivitou dítěte a vhodnou metodikou kroků při tvořivosti. Zpívání napomáhá při rozvoji řeči, rozšiřuje dítěti slovní zásobu.³⁶ Opakováním písně bez zpívaného textu, tedy pomocí melodie se učí sluchem poznávat konkrétní píseň. Čím lépe je u dítěte rozvinut sluch, tím lépe mluví a se sluchem se rozvíjí hudební paměť, představivost a pozornost.

Učí-li učitelka v mateřské škole děti písní, neodděluje stránku textovou a hudební. Vhodnou motivací a pro vzbuzení nálady do uvedené situace sama dětem zazpívá vzorně celou píseň.³⁷ *„Má-li dítě čistě zpívat, musí se naučit nejprve soustředěně naslouchat, a to jak zvukům, tónům přicházejícím z vnějšku, tak i svému hlasu, jímž na zvukové podněty reaguje. Při trpělivém vedení a vhodné vivaci se však tomu mohou naučit. Je třeba zvolit metody přiměřené dětskému vnímání a úkoly dávkovat po malých, pro dítě splnitelných krocích.“*³⁸

Zpívání má význam v upevňování zdraví, dítě, které zpívá, se učí zhluboka dýchat a tím se lépe a dokonaleji vyměňuje vzduch v plicích. Pravidelnost dýchání při zpěvu pozitivně stimuluje srdeční činnost a krevní tlak. Při zpěvu se rozšiřuje hrudník, přímí páteř, povzbuzuje se krevní oběh. Proto zpíváme s dětmi pokud možno provětrané místnosti nebo v létě na čerstvém vzduchu.³⁹ Zpěv rozvíjí hudební schopnosti i řečové dovednosti dítěte. V Sedlákově díle *Základy hudební psychologie* je klasifikace schopností obsažena v této podobě:

- *„Hudebně sluchové - zajišťující rozlišování vlastností tónů: výšky, barvy, délky, hlasitosti a jejich vztahů v rovině horizontální (melodie) a vertikální (harmonie, polyfonie).“*

³⁶ ZEZULA, J., JANOVSÁ, O. a kol. *Metodika Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN, 1987.

³⁷ LIŠKOVÁ, M. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006.

³⁸ RAKOVÁ M., ŠTÍPLOVÁ L., TICHÁ, A. *Zpíváme a nasloucháme hudbě*. Praha: Portál, 2009, s. 9.

³⁹ SLAVÍKOVÁ, M. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Plzeň: ZČU Plzeň, 2004.

- *Psychomotorické – umožňující postihovat časové členění hudby (rytmus, metrum, hybnost, tempo) a psychicky regulovat pohyby při vokálních a instrumentálních činnostech i při tělesných projevech podle hudby.*
- *Analyticko-syntetické – tvořící předpoklady pro identifikaci výrazových prostředků, hudebních tvarů a pro jejich syntetizaci ve strukturované celky a hudební útvar (hudební paměť, tonální a harmonické cítění, rytmické cítění, hudební představivost).*
- *Hudebně intelektové schopnosti – předpoklad pro operace a činnosti percepční, interpretační (reprodukční) a hudebně tvořivé (hudební fantazie, hudební myšlení).*
- *Jejich kvalita a kvantita se mění v závislostech na vlohovém základu, na procesech zrání, na věku jedince, rozhodujícím způsobem pak na sociálních vlivech (prostředí a výchova).⁴⁰*

Dítě předškolního věku má potřebu připojit k písničce i určitý taneční pohyb, proto do hudební výchovy zařazujeme soubor zvukových podnětů, hudebně pohybové hry se spojením hudby a naopak. Dítě se touží jakkoliv vyjádřit, tleská, poskakuje, vykřikuje. Ačkoliv jsou tyto projevy jedinečným dokladem skutečného odrazu hudby v dětském vědomí a my je v první fázi násilně nepotlačujeme, ale spíše usměřujeme, vytváříme postupně podmínky pro to, aby hudba řekla dítěti poněkud více. To znamená, že píseň je doprovázena pohybem a pohyb, tance, pohybové taneční hry i pohybová improvizace jsou spojeny s hudebním doprovodem.⁴¹ Hudba působí na pohyb především svým rytmem, melodií a dynamikou.

Eva Jenčková nabízí a využívá tyto pohybové aktivity:

1. Zpěv písně ve spojení s pantomimou.
2. Použití rekvizity.
3. Melodie beze slov vyjádření nálady.

⁴⁰ SEDLÁK, F. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2013, s. 53-54.

⁴¹ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002.

4. Pohybová hra s pravidly.
5. Hudební forma písně, vyjádření různým pohybem hra na tělo, chůze, taneční prvky.
6. Improvizace tleskání.⁴²

Prvky hudební výchovy využíváme v mateřské škole každý den. Autorka knihy „Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání“ Marie Lišková píše, že se dříve jednotlivé hudební činnosti zprostředkovávaly dětem odděleně. *„Výhodou byla posloupnost a dodržování metodických postupů při práci. Nevýhodou tohoto pojetí bylo vedení jednotlivých aktivit ve stále stejném duchu, naprosté vymizení jakéhokoli kreativního přístupu.“*⁴³ V novém pojetí hudební výchovy upřednostňujeme aktivitu dětí, dbáme na strukturu rozmanitých hudebních činností, podporujeme spontánnost, fantazii, tvořivost a podněcujeme co nejvíce smyslů (sluch, zrak, hmat).⁴⁴

2.3 Integrace činností v Rámcovém vzdělávacím programu

Předškolní vzdělávání je pojem zahrnující v sobě aspekty výchovy, vzdělávání a péče o dítě v předškolním věku v mateřské škole. Pedagogický slovník obsahuje termín předškolní výchova a definuje jej jako výchovu *„zabezpečující uspokojování přirozených potřeb dítěte a rozvoj jeho osobnosti, podporuje zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj dětí, vytváří předpoklady jejich pozdějšího vzdělávání.“*⁴⁵

Integrací či propojením učiva nalézáme neomezené možnosti při výchově dětí, nacházíme nové cesty jak uchopit vzdělávání pomocí prožitku, vlastního hledání a objevování. Jaký podíl má hudební, dramatická nebo výtvarná výchova při rozvoji a vzdělávání dětí?

⁴² JENČKOVÁ, E. *Hudba v současné škole- práce s písní-díl 2*. Hradec Králové: Tandem, 1998.

⁴³ LIŠKOVÁ, M. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006, s. 3.

⁴⁴ ZEZULA, J., JANOVSÁ, O. a kol. *Metodika Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN, 1987.

⁴⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013, s. 186.

Cíle postihují širší oblast výchovné práce a mají dlouhodobý charakter. V mateřské škole jde především o motivaci, jak získat zájem dětí o činnosti. Každou činnost je třeba promýšlet a plánovat dlouhodobě, vycházet ze spontánního zájmu dětí o námět, všimnout si, co děti zajímá při hrách, jejich společném tvoření, vždyť nám to i samy nenásilně někdy naznačují. Myslím si, že velmi záleží na úvodních slovech učitelky, jak dovede děti přivést k citovému vzrušení, navodit aktivitu například pomocí písničky, vlastním nebo společným zpěvem, rozhovorem či vyprávěnou nebo zahránou pohádkou.⁴⁶ Výchozím bodem je respekt, úcta k dětem, ale i k dospělým.⁴⁷

Eva Svobodová a Hana Švejdová se opírají o tyto nejdůležitější obecné zásady našeho působení na dítě v předškolním věku.

- **Bezpodmínečné přijetí dítěte** - to znamená dát dítěti najevo, že jsme rádi, že je s námi, těšíme se na ně a pokud nepřijde, schází nám.
- **Vytvářet jasná a smysluplná pravidla** - pravidla se musí dodržovat, platí i pro učitelku, další zaměstnance, je obtížné je nastavit.
- **Vstřícná a efektivní komunikace s dítětem** - dítě musí být respektováno, chápáno, vše kolem musí být bezpečné.
- **Dítě nezesměšňovat a neponižovat** - choulostivé situace řešit diskrétně, citlivě, netrestat a také nepřipomínat dětem, co kdy udělaly špatně.
- **Respektovat potřeby dítěte** - nesmíme je brát jako mechanismus, který spí, jí, pohybuje se, ale brát v potaz to, že každé dítě, člověk má individuální míru potřeb.
- **Vytvářet prostor pro aktivitu a iniciativu dítěte** - prostor pro improvizaci.
- **Předkládat dětem dostatek zajímavých a smysluplných činností a podnětů** - reagovat na zájmy a potřeby dětí.
- **Představovat dětem svět jako pozitivní prostor** - učit děti rozlišovat dobro a zlo a dávat jim naději, že dobro je silnější.

⁴⁶ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

⁴⁷ KOPŘIVA, P. *Respektovat a být respektován*, 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008.

- **Zapojovat děti do plánování a hodnocení činností** - společně plánovat a těšit se na budoucnost.
- **Dát dítěti najevo svou úctu a důvěru v jeho schopnost** - projevovat mu úctu, vnímat jej.
- **S aktivitou souvisí i klid** - v mateřské škole by měla být oázou klidu a pohody.⁴⁸

Rámcový vzdělávací program umožňuje, aby pedagogové propojovali jak jednotlivé hudební činnosti – vokální, instrumentální, poslechové i hudebně pohybové, tak je i spojovali s ostatními mimohudebními aktivitami, jako jsou výtvarné a dramatické činnosti. Je na učitelce, jak dané činnosti zařadí do integrovaného bloku, celku ve Školním vzdělávacím programu a v Třídním vzdělávacím programu rozdělí na integrované tematické části a s nimi bude dále pracovat, doplňovat je, rozšiřovat podle potřeb předškolních dětí.

Rámcový vzdělávací program je kurikulární dokument státní úrovně, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku, udává obecné zásady a dané cíle pro vzdělávací nabídku v předškolním vzdělávání.⁴⁹

Obsah RVP PV je rozdělen do těchto vzdělávacích oblastí:

1. Biologická oblast - Dítě a jeho tělo

V biologické oblasti jsou specifické cíle zaměřené na fyzický rozvoj a pohybovou koordinaci, na rozvoj jemné a hrubé motoriky, koordinaci ruky a oka, dále ukotvení sebeobsluhy, zdraví a bezpečí.

V předškolním věku by mělo již dítě zvládat základní pohybové dovednosti, ovládat prostorovou orientaci v různém prostředí. K osvojení výše zmíněných cílů bych vybrala dětem hudební a hudebně pohybové činnosti, pohybové, smyslové a psychomotorické hry pro rozvoj hrubé motoriky. Děti by se měly naučit zpěvu a také svůj pohyb sladit se zpěvem, osvojit si první taneční kroky. Při výtvarných činnostech by děti měly více procvičovat koordinaci ruky, oka, rozvíjet jemnou

⁴⁸ SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011, s. 29-32.

⁴⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [cit. 2017-01-11]. ISBN 80-870-0000-5.

motoriku a učit se zacházet s běžnými předměty, nástroji a materiály. Vhodnou motivací a příkladem by se dítě mělo naučit, co je zdravé nebo rozlišit, co škodí zdraví.

2. *Psychologická oblast - Dítě a jeho psychika*

Tato oblast se nazývá psychologická a její podoblasti jsou jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, představivost, fantazie, myšlenkové operace, sebepojetí, city a vůle.

Komunikativní dovednosti umožňují člověku dorozumět se s okolím, s dětmi, s dospělými. Dítě by se mělo naučit porozumět slyšenému, sledovat, vyprávět příběh či pohádku, vést rozhovor, formulovat otázky, správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči. Úkoly by se měly zaměřovat na to, co je z poznávacího hlediska důležité, udržet pozornost, vyvinout úsilí, soustředit se na činnosti a jejich dokončení. Pomocí básní, říkadel, písní se naučit nazpaměť krátké texty a pomocí fantazie, představivosti se naučit vyjadřovat v oblastech výtvarné, dramatické i hudební výchovy. Do této skupiny můžeme zařadit i rozvíjení předmatematických představ, také sem můžeme zařadit zájmy o knihy, hudbu, divadlo. Poznávání a objevování nových informací, hodnot dítěti přináší i uvědomovat si příjemné, nepříjemné zkušenosti.

3. *Interpersonální oblast - Dítě a ten druhý*

Do oblasti interpersonální patří komunikace s dospělými, s dětmi, sociabilita. V této oblasti by se dítě mělo naučit navazovat kontakty s dospělými, spolupracovat, komunikovat, uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, uplatňovat své individuální potřeby, uzavírat kompromisy, řešit konflikt.

4. *Sociokulturní oblast - Dítě a společnost*

Oblast sociokulturní zahrnuje společenská pravidla a návyky, zařazení do společenství, kulturu a umění.

Dítě se setkává s tím, že všichni lidé respektují pravidla chování, učí se uplatňovat návyky v základních formách společenského chování, pozdravit, poděkovat, omluvit se. Dítě se učí v mateřské škole vyjadřovat prostřednictvím hudebních, instrumentálních a vokálních činností a dokáže pomocí výtvarných dovedností zachytit skutečnost ze svého okolí.

5. Environmentální oblast - Dítě a svět

Do oblasti environmentální zařazujeme poznatky, sociální informovanost, adaptabilitu ke změnám, vztah k životnímu prostředí.

Úkolem učitelky je v této oblasti rozšířit dítěti povědomí o společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí, dítě by mělo mít povědomí o významu životního prostředí. Správným příkladem učitelky by se dítě mělo naučit pomáhat, pečovat o okolní životní prostředí, o zvířátka, rostliny a také upevňovat si poznatky o živé či neživé přírodě.

Předškolní vzdělávání je proces, při kterém sledujeme, co již děti umí, co je zajímavá, a diagnostikujeme úroveň rozvoje jednotlivých kompetencí. Proces začíná hodnocením vzdělávacích podmínek a pedagogickou diagnostikou. V knize „Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole“ Irena Lokšová doporučuje provést individuální diagnózu schopností dítěte a následně v nabytí byť teoretických zkušeností, posilovat u dítěte jeho schopnosti a rozvíjet tím dítě samotné.⁵⁰ Při realizaci vzdělávacích aktivit využíváme rozmanitých vzdělávacích metod a forem. Aktivity nesmí být pro děti náročné a musí být přiměřené věku, pro dítě dosažitelné.⁵¹

⁵⁰ LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999.

⁵¹ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014.

3 DRAMATICKÁ VÝCHOVA A HUDEBNĚ DRAMATICKÉ ČINNOSTI

Rozvoj osobnostní a sociální úzce souvisí se všemi estetickými výchovami, do kterých patří hudební, výtvarné a dramatické činnosti. V dnešní době je velmi užívaný termín „hudebně dramatická výchova“. Z názvu je patrné, že v hudebně dramatické výchově využíváme hudební, tedy i pěvecké činnosti, které jsou propojené s dramaturgií. Jedná se o propojení prvků hudební a dramatické výchovy a tyto prvky můžeme ozdobit všestrannou tvořivostí učitele, propojit vhodnou hudbou, zpěvem, pohybem či dramatickou akcí a přidat k tomu všemu vlastní pocity a emoce. Pro dramatickou a hudební výchovu je prioritou lidský svět a v něm vztahy mezi lidmi v minulosti, současnosti či budoucnosti. Dramatické hry nebo lidové písně nám tyto jevy sdělují, přibližují a my je lépe poznáváme. Dramatická a hudební výchova přispívá k rozvoji tvořivosti a k naplňování pedagogických cílů, zahrnuje kreativitu a pedagogické záměry, z druhé strany rozvíjí bio-psychosociální podmínky (individuální, společenské možnosti přispívající k dalšímu rozvoji zúčastněných osobností).⁵²

Dětskou elementární tvorbu a sociální vztahy významně rozvíjejí hry se zpěvem, pohádky či příběhy. Dochází k nim tehdy, když dítě oživuje vlastnoručně zhotovené loutky, zvířátka nebo předměty. Tyto činnosti, hry s předměty uvolňují dětské fantazijní představy a jejich tvořivost. Hra může sloužit i jako psychoterapeutický ventil rodinných problémů a starostí. Může vyjadřovat radost a nejrůznější přání, kde dítě svobodně střídá řečové, hudební, výtvarné i jiné mimomělecké aktivity.⁵³

Nejčastější formy her, které uvádí Jiří Zezula při pěveckých činnostech:

- 1) Zpíváme pomalu nebo rychle.
- 2) Zpíváme hlasitě - tiše, smutně - vesele. (Změna nálad.)
- 3) Hry se zvukomalebnými slabikami.

⁵² Hudebně dramaturgická a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramaturgicka-a-vytvarne-cinnost-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

⁵³ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002.

- 4) Kdo zpívá písničku?
- 5) Každý zpívá kousek.
- 6) Kdo bude mít sólo? (Zpívá nebo hraje na nástroj jednotlivec.)
- 7) Vytleskávání rytmu písně.
- 8) Hra na muzikanty. (Děti si rozdají nástroje a hrají si na muzikanty, jeden hraje na ozvučná dřívka, druhý na zvonkohru, třetí na bubínek.)
- 9) Hra na ztracenou melodii.
- 10) Řetězová hra. (Opakování popěvku.)
- 11) Různé hry se zvukomalebnými slabikami.

Hra je vhodnou formou výchovně vzdělávacího působení v mateřské škole. Hra je aktivita svobodná, do hry by se neměl nikdo nutit, děti si mohou hru užít jako pozorovatelé nebo se neúčastnit vůbec, učitelka hru nenařizuje. Pomocí hry se každé dítě může přenést do fikce, vyzkoušet si, prožít a vrátit se zase zpět se svými zkušenostmi. Hra nepřináší účastníkům žádný hmotný prospěch nebo výhodu, nemá určený cíl, zdánlivě postrádá smysl, hrajeme si pro radost ze hry, pro rozkoš, kterou nám hra působí.⁵⁴ Hrou dítě vyjadřuje samo sebe i jeho pohled na svět, na realitu. Jak uvádí Vágnerová, hru je možné rozdělit do dvou skupin.

- Na symbolickou hru, která dítěti umožní např. prožít situaci, se kterou se již setkalo a pomocí hry ji napodobuje a prozkoumává.
- A na hru tematickou, ve které dítě takzvaně procvičuje roli budoucí. Příkladem je hra na maminku, na řidiče nebo různé jiné příklady z blízkého okolí dítěte.⁵⁵

Hra a motivace probouzí u dětí jejich potřeby. Jedná se především o potřeby poznávací, výkonové a sociální. Je-li potřeba vzbuzena, vzniká motiv, důvod, proč má jedinec vykonávat danou činnost. Motiv je tedy považován

⁵⁴ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

⁵⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*, 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2005.

za spouštěcí podnět, motivace za stav nebo proces.⁵⁶ Motivy jsou hybnými silami jednání tedy jakýmsi motorem konání. Pokud je motiv trvalý, začne dítě hledat možné cesty k naplnění jeho cíle, své potřeby. Znamená to, že nejdříve nás motiv zavede na cestu, a ta nás dovede k cíli. Po dosažení cíle se dostaví vnitřní uspokojení, záplava štěstí či cílová radost. Dostává se nám velikého sebepotvrzení, vylepšuje se nám sebehodnocení, sebepojetí a utvrzujeme si sebevědomí. Dítě motivované uchopuje, poznává svět, zvědavě prohlíží například knihu, otevírá dvířka u skříně, zpřehází kde co, aby uspokojilo svoji potřebu. Každá hra, činnost probouzí a otevírá jinou potřebu našeho poznání a motivace se může zaměřovat na biologickou, psychickou, interpersonální, environmentální nebo sociokulturní oblast ve vývoji dítěte.

Dramatickou výchovu Josef Valenta definuje jako „*systém řízeného, aktivního, sociálně-uměleckého učení dětí i dospělých založeném na využití základních principů a postupů. Klíčové pojmy dramatické výchovy vycházející z dramatu a divadla, přičemž divadlo se pojí s dramatem a naopak. Definiční prvky dramatu, divadla i dramatické výchovy jsou: dějové sekvence, napětí, rozpor, problém, obtíž či konflikt (nutí postavy jednat), soubory promluv, přímá řeč, popis vzájemného jednání postav, forma dialogů, nonverbální chování. Divadlo můžeme považovat za umění časoprostorové a fyzické. Jde o příklad aktivity zajišťující modelové zobrazení vyznačující se formou hry.*“⁵⁷

Dramatická výchova zařazuje tyto techniky, metody a cvičení. Techniky vychází z metody, kde je plněn jeden z konkrétních cílů, učí se vždy jedna konkrétní věc. Technika (= dovednost = určitá činnost) splývá se cvičením (= určitá příprava). Josef Valenta uvádí tyto metody: vysvětlování, diskuze, živé obrazy, kreslení map, přesvědčování v roli, vyslovování myšlenek, rozhovor v rolích, ukázka rituálu, pantomimický pohyb, reflexe.⁵⁸

⁵⁶ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002.

⁵⁷ VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: agentura STROM, 1997, s. 27.

⁵⁸ VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: agentura STROM, 1997.

Podle Evy Svobodové patří „dramatická výchova do oblastního učení, to znamená, že dítě se učí formou aktivního poznávání, v průběhu kterého získává zkušenost použitelnou v dalším životě. Z činností si dítě odnáší prožitek, který může ovlivnit jeho postoje a chování v obdobných životních situacích.“⁵⁹ Prožitek, to jsou city, pocity a nálady, které k zážitku patří a které se ukládají do vzpomínek. Prožitky si pak uvědomujeme v mnoha podobách, může jít o radost, strach, smutek, zlost nebo dojetí.⁶⁰

Eva Machková uvádí tyto nejdůležitější principy dramatické výchovy:

Zkušenost

Zkušenost zahrnuje to, čím si člověk (dítě) prošel, co zažil – jsou to praktické dovednosti, aktivity, mezilidské vztahy, prožitky i vědomosti. Díky zkušenosti, naší účasti a aktivitě nezbytné pro získání zkušenosti, si vytváříme osobní postoje a názory.

Prožívání

Prožívání má význam pro jedince. Je projevem individuálního vnitřního pojetí člověka. Pro každého je něco významné, pro každého je něco událostí vnitřního života. Může být silnější či slabší. Silnější je tehdy, když jde o mimořádnou událost v životě člověka. Prožívání do dramatické výchovy patří proto, že ve fiktivních situacích, kdy dítě vstupuje do role, prožívá určité události a dochází k proměnám jeho osobnosti.

Hra

Hra je činnost, která je součástí celého života, i když se projevuje v různých obměnách. V předškolním věku je hra náplní veškerého času dítěte v bdělém stavu. U školáka je velmi důležitá pro výplň volného času. V dalším věkovém období se hra stává výběrovou. Diferencuje se zájem o hravé aktivity.

Hry rozdělujeme do několika typů:

- a) Agon – soutěživá hra (stejná šance na výhru, vyžaduje osobní výkon)
- b) Alea – hra založená na náhodě (př. ruleta)

⁵⁹ SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011, s. 9.

⁶⁰ SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S. *Dívej se, tvoř a povídej*. Praha: Portál, 2007.

- c) llinx – hry založené na porušení stability (rotace, tanec, houpání,...)
- d) Mimikry – hra založená na dočasném přijetí fikce (divadelní, dramatické aktivity, kostýmování,...)

Tvořivost

Tvořivostí neboli kreativitou se rozumí schopnost a činnost.

- a) Kreativita expresivní (u dětí a dospělých v běžných činnostech)
- b) Kreativita invenční (schopnost, umět vytvořit nové kombinace, originální dílo)
- c) Kreativita inovační (porozumění problematice, výrazná vědecká a umělecká tvorba)
- d) Kreativita emergetivní (nejvyšší stupeň tvořivosti, díla génů)

Za důležité faktory tvořivosti se považují – senzitivita, flexibilita, fluence, originalita, redefinice, schopnost analyzovat materiál, elaborace.⁶¹ *„Kořenem dramatické výchovy je dětská spontaneita, jež vychází ze spontánní hry, hra na někoho, zapojení fantazie a představivosti.“⁶²*

V mateřské škole jde především o proces, o činnosti, při kterých si spolu hrajeme, tvoříme, společně plánujeme, experimentujeme a hodnotíme, rekapitulujeme, co jsme se naučili. V mateřské škole je nutné i dodržovat určená pravidla, která nás vedou k naslouchání, respektování a pomáhají nám orientovat se v prostředí. Děti musí pochopit, že ve školce nejsou samy, ale jsou tam i ostatní děti a nastolená pravidla jsou základním kamenem pro společný život nejen v mateřské škole.

⁶¹ MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova*, 2.vyd. Praha: AMU, 2007, s. 11-26.

⁶² MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy*. Praha: Portál, 2008, s. 18.

4 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Současné pojetí výtvarné výchovy zdůrazňuje všestranný rozvoj dětské osobnosti prostřednictvím výtvarných činností a výtvarného umění před nácvikem dovedností. Dává přednost tvořivému procesu před finálním výsledkem.

Obecným cílem výtvarné výchovy v předškolním věku je přispět k všestrannému rozvoji dětské osobnosti. Na dětskou estetickou vnímavost působí vnímání barev, tvarů v přírodě v daleko větší míře než na většinu dospělých lidí. Stykem s výtvarnými uměleckými díly i vlastními tvořivými pokusy se podněcuje a rozvíjí zrak, hmat, motorika. Současně s rozvojem smyslů a vnímáním se tříbí pozorovací schopnosti, cvičí paměť pro tvary, rozvíjí se myšlení a řeč. Největší důraz je však kladen na prožitek, jehož intenzita se následně odráží ve výsledném výtvarném projevu. Samotný výsledek však při výtvarné hře není až tak stěžejní, důležitost přebírá proces hry.⁶³

Prožitková pedagogika zapojuje cíleně všechny kanály vnímání člověka – všechny smysly. *„Znamená to tedy: vidět, slyšet, hmatat, ochutnávat nebo pocíťovat, uvědomovat si. To, co bylo zažito, je zážitkem. Slovem „zážitek“ tedy označujeme osobní přístup k určité životní situaci, kterou jsme díky zážitku uchopili a můžeme se k ní ve vzpomínkách navracet.“*⁶⁴ Zkušenosti silně ovlivňují další prožívání situací. *„Kvalita prožitků a způsob, jakým je přijímáme nebo vyjadřujeme, do velké míry rozhodují o tom, jak zvládneme svůj život a nakolik jsme v něm spokojeni.“*⁶⁵

Do výtvarných činností dětí od tří let patří kresba, malba, modelování, v nichž může dítě vyjadřovat své literární, dramatické, hudební představy, mimoumělecké dojmy a v pozdějším věku i vlastní elementární postoje. Ve věku od čtyř až do pěti let odborníci doporučují používat měkkou tužku, tuš, uhel, pastel

⁶³ Hudebně dramatisační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

⁶⁴ SLAVÍK, J., WAWROSZ, P. *Umění zážitku, zážitek umění*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2011, s. 64.

⁶⁵ SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S. *Dívej se, tvoř a povídej*. Praha: Portál, 2007, s. 166.

a různé druhy barev. Při malování mohou děti doplňovat kresbu vlastními otisky, nalepováním, přírodninami apod. *„Dětský cit kultivují především náměty z rodinného prostředí, pracoviště rodičů a fantazijní představy ovlivněné pohádkami, bajkami, příběhy, rozhlasovými, televizními a filmovými programy, písněmi, poslechovými skladbami. Pro rozvoj tvořivosti je velmi podnětné, když si dítě vytváří loutky, papírové figurky nebo maňásky. Loutka v rukou dospělého dokáže řešit mnoho nejrůznějších problémů při výchově dítěte.“*⁶⁶

Výtvarná výchova má pro rozvoj dítěte mnohostranný význam. Vnímáním barev a tvarů v přírodě, stykem s výtvarnými uměleckými díly i vlastními tvořivými pokusy se podněcuje u dětí jejich rozvoj. Ve výtvarné výchově se upevňují i nezbytné pracovní návyky.

Mezi metody ve výtvarné výchově patří metody slovní, názorné, praktické. Do slovních metod zařazujeme rozhovor, vyprávění, vysvětlování, objasňování. Rozhovor uplatňujeme ve všech etapách poznávacího procesu. Je účinný k aktivizaci, motivaci dětí při společných výtvarných činnostech, při experimentování. Můžeme ho také uplatnit při shrnutí poznatků a zkušeností dětí. Vysvětlování a objasňování se uplatní při seznamování s novými pojmy, postupy při práci a při hodnocení výtvarných prací. Vyprávění se uplatní nejvíce při motivaci. Pozorování patří do názorných metod, které zprostředkovávají dětem podněty a emocionální zážitky, přispívá k rozvoji představ o světě a podněcuje k výtvarným činnostem.

Do praktických metod zařazujeme samostatné práce dětí, jejich spontánní aktivitu a radost z činností. Každé dítě, ale i dospělý je specifický, tedy rozdílně či jiným způsobem může naplňovat své potřeby. Někdo třeba hůř rozumí řeči a potřebuje věci nakreslit, přímo předvést, udělat schémata, jiné dítě je zase úzkostné a potřebuje delší čas a více podpory, aby zkusilo dělat něco nového. Všechny děti potřebují být přiměřený čas s vrstevníky. Je to pro ně stěžejní sociální skupina v procesu osamostatňování.

⁶⁶ KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002, s. 51.

Zvláštní místo mezi metodami má výtvarná hra. Vede k rozvoji fantazie, představivosti, schopnosti hledat a kombinovat, přináší radost z tvořivé práce. Výtvarná hra vzbuzuje zájem dítěte experimentovat s materiálem, nástroji, ale i s představami. Je to přirozená metoda získávání zkušeností při práci s výtvarnými prostředky. Motivací pro výtvarné činnosti může být netradiční připravený materiál, který budí v dětech zvědavost, patří mezi něj např. přírodniny, klacíky, kůra, či plody, kousky látek, provázky, vlny, knoflíky apod. Podporou metod a hledáním nových cest při vzdělávání můžeme poznat jiné lidi, získat od nich zajímavé podněty, zkušenosti i výzvy k dalšímu rozvíjení osobnosti. Pokud se nám v mateřské škole povede vytvořit prostředí, do kterého děti budou chodit rády, máme vyhráno.⁶⁷

⁶⁷ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

5 TVORBA INTEGROVANÉHO CELKU

„*Mateřské školy si v souladu s RVP PV formulují vzdělávací záměry, na které navazují vzdělávací cíle, očekávané (konkretizované) výstupy a klíčové kompetence.*“⁶⁸ Každá mateřská škola má vytvořený Školní vzdělávací program, kde nesmí chybět formulovaný záměr, který je východiskem pro další práci pedagogů. Stanovený záměr ze Školního vzdělávacího programu si každý pedagog, učitel v mateřské škole rozpracuje a na základě tohoto záměru si stanoví vlastní cíle, očekávané výstupy pro určitou skupinu dětí. Východiskem pro výuku a aktivity by mělo být téma, které odpovídá věkové hranici dětí a také je dětem blízké.

V Mateřské škole Město Touškov, kde budu své aktivity a vzdělávací cíle ověřovat a zkoušet vlastní program integrace je stanovený ve Školním vzdělávacím programu tematický integrovaný celek „**Svět kolem nás**“. Záměrem tohoto celku je poznávat živou a neživou přírodu, pozorovat její barevné proměny, získávat konkrétní zkušenosti a poznatky o přírodě, kultuře a technice - vést děti k porozumění zákonitostí přírody a její ochraně, učit je vnímat škodlivé jevy, prohlubovat a rozvíjet seznamování s přírodou, s její ochranou a s významem pro člověka. Vést děti, aby si dokázaly vážit lidské práce, rozličných druhů činností i zaměstnání. Poznávat jednotlivé oblasti naší země při výletech a exkurzích, seznamovat je s jinými národy, s jejich existencí, poznávat jejich zvyky, tradice, pohádky, hry. Děti by se měly naučit experimentovat, tvořivě pracovat s nově získanými poznatky, využívat svých zkušeností v běžném životě.⁶⁹

Při tvoření integrovaných tematických celků si musíme položit tyto otázky:

- Jakých cílů a výstupů chceme u dětí dosáhnout?
- Jaké vzdělávací aktivity k dosažení cílů a výstupů použijeme?
- Jak efektivně činnosti organizovat?
- Jak hodnotit plánované výstupy, vědomosti, dovednosti, projevy a chování dětí?

⁶⁸ KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014, s. 43.

⁶⁹ Školní vzdělávací plán pro předškolní vzdělávání. Mateřská škola Město Touškov [online]. [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: http://ms.touskov.cz/svp_2016.pdf.

Tematický integrovaný celek: Svět kolem nás

Integrované tematické části celku: Letem světem., Kde je na celém světě nejtepleji?, Kde je na světě nejchladnější?

Cílová věková skupina: Předškolní děti z Mateřské školy Město Touškov, ve věkovém složení 4 – 6 let.

Místo realizace: třída Berušek

Doba trvání: 4 týdny v průběhu školního roku

Organizační formy: hromadná výuka, samostatná práce, práce ve skupinách

Vzdělávací nabídka:

- **Hudební výchova** - pěvecké, instrumentální, poslechové, taneční, hudebně pohybové ztvárnění, rytmus
- **Dramatická výchova** - průpravná cvičení a hry, dramatizace pohádky, komunikace, dramatické činnosti s loutkou
- **Výtvarná výchova** - kreslení, malování, modelování, plošné a prostorové vytváření, konstruování, kreativita, imaginace, práce s netradičním materiálem
- **Motivační a pohybové hry** - zahřívací honičky, typické hry vybraných zemí, postřeh, koordinace, pohyb, koncentrace, uklidnění, obratnost, relaxace, přirozená cvičení, akrobatická cvičení

.Vzdělávací dílčí cíle:

- hudební, dramatizační a výtvarný rozvoj dítěte
- seznámit děti se zvířátky, která žijí v Africe, připomenout si dopravní prostředky, seznámit se s etniky v Africe, s jejich kulturou, s tradičními zvyky u nás i v cizině, s typickými jídly, tanci, pohádkami
- rozvíjet estetické dovednosti a kultivovat estetické vnímání, cítění a prožívání, rozvíjet hrubou a jemnou motoriku
- rozvíjet slovní zásobu, vyjadřování vlastních názorů, pocitů, podpořit tvořivost dětí
- vytvářet povědomí o existenci ostatních kultur a národností
- rozlišovat základní škálu barev, geometrických tvarů, řešit samostatně nastolené problémy (problémové učení)
- vytvářet pozitivní vztah k multikulturnímu světu, orientaci ve světě
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách

- naučit se z paměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.)
- vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)

Konkretizované výstupy:

- má elementární poznatky o světě lidí, o jiných kulturách
- učí se novým poznatkům o přírodě, o zvířátkách, utváří si k nim vztah
- děti vědí, že ve světě se mluví různými jazyky
- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity, nálady různými prostředky (dramatickými, výtvarnými, verbálními i neverbálními)
- učí se rozlišovat prostorové vztahy, vnímat počet, děti vědí o cestování na velké vzdálenosti
- umí zacházet s výtvarnými pomůckami a materiály
- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem
- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů
- těší se z příjemných zážitků, učí se citlivému vztahu, sdílí činnosti se svými kamarády, respektuje pravidla

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence činnostní a občanské

Dílní výstupy: fotografie, kresby dětí, výtvarné práce, kulisy, maňásci z papíru

Zakončení tematického celku: reflexe vlastní práce

Hodnocení tematického celku: reflexe s dětmi

Základní charakteristika:

Dílčím cílem praktické části diplomové práce je vytvořit pro tento tematicky integrovaný celek „**Svět kolem nás**“ vlastní program, aktivity prožitkového učení s pomocí hudebně, dramatické a výtvarné výchovy a zrealizovat ho s dětmi v mateřské škole. Vybrala jsem příběh, pohádku, která nás bude provázet celou praktickou částí. V činnostech, hrách i úkolech si budu ověřovat, zda integrace je vhodná pro rozvoj předškolních dětí, zda je dětská aktivita spontánní a jaké jsou prožitky, zážitky z nabídnutých aktivit a to zpětnou vazbou, reflexí činností. Zpětná vazba umožňuje dětem vlastní vyjádření a rozvíjí komunikační schopnosti. Nejvíce se zaměřím na soustředěnost a zájem dětí při hudebních činnostech, v dramatickém vyjádření.⁷⁰ Při integraci nabízených aktivit budu sledovat spolupráci dětí ve třídě, jejich komunikační schopnosti, které napomáhají rozvíjet sociální zkušenosti a podporují emoční výchovu v mateřské škole.

⁷⁰ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

6 VLASTNÍ NÁVRH INTEGROVANÉHO CELKU

Cílem tematicky integrovaného celku není výsledek, který je na konci činnosti, ale cílem bude spíše cesta k naplnění tohoto výsledku při našich činnostech. Děti se vydají na cestu, při které se naučí jednat tělem, slovy, řídit své pocity a hlavně spolupracovat s vrstevníky. Hrou a vlastními prožitky získají děti vědomosti o způsobu života lidí v blízkém okolí, o dětech a lidech na celém světě.⁷¹

Navrhovaný integrovaný tematický celek jsem rozdělila do třech tematických částí:

1. Letem světem.
2. Kde je na celém světě nejtepleji?
3. Kde je na světě nejchladněji?

Tematické činnosti budou zařazeny do vzdělávacích oblastí a v úvodní části aktivit budou uvedeny konkretizované výstupy. Náměty, které jsem zvolila do své diplomové práce, vyplynuly z reakce a přání dětí. Nabízené aktivity prověřím vlastní praxí a doplním o průběžné reflexe činností. Závěrečnou část integrovaných tematických částí celku zhodnotím vlastním výstupem a přiložím evaluaci.

6.1 Letem světem.

V této první integrované tematické části se vydáme do pohádky. Pohádka bývá často obrazem mezilidských vztahů a jednání, sděluje nám důležité informace o vnitřních problémech lidského bytí. Začínáme pohádkou.

Dítě a jeho psychika: poznávací schopnosti a funkce, sledovat a vyprávět pohádku, porozumět slyšenému, představivost, fantazie

⁷¹ Hudebně dramatisační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Konkretizované výstupy: soustředěně poslouchat pohádku, zachytit hlavní myšlenku pohádky

.....
Pro děti jsem vybrala jako motivační prvek pohádku. Vyprávěli jsme si ve školce pohádku o malém chlapci, který žil s tatínkem a maminkou v chaloupce u lesa. Jmenoval se Honzík. Na jaře, když se začalo vše zelenat a kvést, se ptáci vraceli z teplých krajin. Honzík si nyní vzpomněl také na kamaráda čápa, který se k nim jistě zase vrátí z daleké Afriky. S tátou mu proto dali za komín starou pneumatiku, aby se mohl u nich zabydlet a udělat si hnízdo. Čáp přiletěl a byl moc rád, že na něj Honzík nezapomněl. Byl to však kouzelný čáp, jak to bývá v pohádkách, a tak mu za pomoc vyplnil tři přání. První Honzíkovo přání bylo podívat se tam, kde je z celého světa nejtepleji. Čáp s ním odletěl na rovník do Afriky a bylo tam moc krásně. Těch kytek, motýlů, ptáků a zvířat! Ale Honzík by byl za chvíli od sluníčka upečený jako topinka, tak si raději přál honem druhé přání. Podívat se tam, kde je z celého světa největší zima. A čáp s Honzíkem letěl k severnímu pólu. Tam bylo věcí ke koukání! Jenomže chlapec byl brzy zmrzlý na rampouch, protože si zapomněl vzít rukavice, čepici, zkrátka všechno teplé oblečení. Ještě že měl třetí přání. To mu náramně přišlo vhod. Přál si, aby byl zase zpátky u maminky, protože se mu už moc stýskalo. Čáp se vydal na cestu domů. Všechny cesty, ať jsou dlouhé nebo krátké, klikaté či rovné vedou tam, kde je nám nejlépe, tam, kde je náš domov.⁷²

Reflexe: Pohádka se dětem líbila a se zaujetím poslouchaly děj, při kterém jsem měnila výšku hlasu, ale i výraz ve své tváři. Motivační prvek byl vhodně zvolen, děti příběh zaujal.

6.1.1 Práce s pohádkou

Dítě a jeho psychika: jazyk a řeč, vyjadřování, porozumění, pozornost, paměť, poznávací schopnosti

Konkretizované výstupy: sledovat a zachytit myšlenku pohádky, smysluplně odpovídat na otázky, rozvoj komunikačních schopností, slovní zásoby

.....

⁷² DOSKOČILOVÁ, H. *Pět přání*. Praha: Albatros, 1992.

Prostřednictvím pohádky navážeme s dětmi kontakt. Pomocí loutky, malovaných obrázků děje, verbální či neverbální komunikace, vizuálním kontaktem si získáme jejich zájem.

Po vlastním projevu učitele bude následovat reflexe s dětmi v asociačním kruhu. Učitelka se ptá dětí, zda porozuměly pohádce. O čem pohádka byla? Kdo vystupoval v pohádce? Co se vám, děti, nejvíce líbilo, nelíbilo? Co si přál Honzík? Co byste si přály vy? Když se řekne domov, co vás napadne? Jak vypadá čáp? Jakými dopravními prostředky můžeme ještě cestovat?

Reflexe: Odpovědi na otázky byly různé a bylo patrné, že každý má jiné zkušenosti a znalosti z oblasti přírody. Při vlastním projevu se děti respektovaly, neskákaly si do řeči a každý chtěl přispět svojí odpovědí, názorem v asociačním kruhu. Např. čáp má velký zobák a loví žáby, dnes jsem ho viděla na komíně u mateřské školky, hnízdo si staví z klacků, v pohádce se může vše stát, doma je u maminky a u tatínka....

6.1.2 Pranostika

Dítě a jeho psychika: jazyk a řeč, výslovnost, gramatická správnost

Dítě a svět: osvojit si elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody, vnímat, že svět má svůj řád

Konkretizované výstupy: mít poznatky o zvycích a tradicích kraje, zajímat se o své okolí, co se v něm děje, správně vyslovovat hlásky, rozkládat na slabiky

.....

Na svatého Řehoře, čáp letí od moře.
Březen- za kamna vlezem.
Na Hromnice musí skřivánek vrznout, i kdyby měl zmrznout.

Reflexe: Zvolené pranostiky, texty děti neznaly. Je třeba vysvětlit a přiblížit některá slova (na Hromnice) a říci dětem, proč vznikly pranostiky. Pro hláskování a rozkládání slov na slabiky jsou texty vhodné tím, že jsou krátké a rýmované.

6.1.3 Básnička s pohybem

Dítě a jeho tělo: fyzický rozvoj a pohybová koordinace, pohybovat se bezpečně ve skupině dětí

Dítě a jeho psychika: poznávací schopnosti a funkce, pozornost, vyjadřování, řeč

Konkretizované výstupy: provést jednoduché pohyby podle pokynů učitelky společně s básničkou, zapamatovat si krátké říkanky a reprodukovat je

.....

ČÁP- ztvárnění pohybu čápa, jak létá, jak vypadá, čím se živí, připojíme k pohybu říkanku.

ŘÍKANKA O ČÁPOVI

Čáp je velký pták (*velký kruh před tělem*)
dělá klap, klap. (*ruce klapou před tělem*)
Umí stát na jedné noze, (*stoj na jedné noze*)
umí létat po obloze. (*ruce jako křídla létají*)
Hnízdo staví na komíně, (*ruce nad hlavu*)
rozhlíží se po krajině. (*ruka k čelu, jako když koukáme do dálky*)
Pak si potichoučku vyčká (*prst na ústa, jako když máme být potichu a šeptáme*)
na žabičku u rybníčka.⁷³

Reflexe: Říkanka s pohybem se dětem líbila, opakovaly ji několikrát za sebou a text básně se naučily během jednoho dne. Pro děti nebyl ani problém stát na jedné noze, hrubá motorika je již u předškoláků lépe rozvinuta.

6.1.4 Píseň o čápovi

Dítě a jeho psychika: soustředěně poslouchat píseň, následně reprodukovat, zapamatovat si melodii, představivost, fantazie, myšlenkové operace

Konkretizované výstupy: rozvíjet pěvecké činnosti, hudební citění, smysl pro rytmus

.....

Postup: imitační metoda – nápodobou se současně učí melodii, rytmus, text i přednesové prvky nacvičované písně.

Nácvik písně: Interpretace musí být dobře připravená a zvládnutá tak, aby umocnila úvodní motivaci, musí být rychlá a intenzivní. Učitelka zazpívá jednu sloku písně. Je-li píseň kratší, žáci ji s pomocí učitelky opakují vícekrát celou. Delší písně je vhodné rozdělit na menší, formálně logické části. Jednotlivé procvičené části okamžitě spojujeme, nabalujeme tak nově nacvičenou část na

⁷³ KIŠOVÁ, H. *Říkadla a jednoduchá cvičení*. Praha: Grada, 2010.

části již známé. Výrazové prvky zahrnujeme již do této fáze nácviku – jedná se o komplexní imitaci učitelova přednesu.⁷⁴

Vesele Na jaře M. Škodová

Na ja - ře, na ja - ře, čáp je - de v ko - čá - ře,
hej ho - py, hej du - py, hej ho - py hop.

Čáp ve - ze slu - nič - ko to - čí se ko - leč - ko,
hej ho - py, hej du - py, hej ho - py hop.

Obrázek 1 – Na jaře (poslech, společné zpívání)⁷⁵

Na jaře, na jaře, čáp jede v kočáře,
hej hopy, hej dupy, hej hopy hop.
Čáp veze sluníčko, točí se kolečko,
hej hopy, hej dupy, hej hopy hop.

Písně k tématu: V zahradě na hrušce, Travička zelená, Hřej sluníčko, hřej

Reflexe: Některé děti již zvolenou píseň znaly z domova, z rodiny a pomocí správné techniky nácviku a vedením učitelky si ji snadno osvojily, jak po pěvecké, intonační, tak i po rytmické stránce. Píseň o čápovi si zpívaly spontánně, při oblékání v šatně i na vycházce u rybníka. Výběr písně byl zvolen správně, text a melodie odpovídá dané úrovni dětí.

⁷⁴ SYNEK, Jaromír. Didaktika hudební výchovy I [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004 [cit. 2016-12-11]. ISBN 80-244-0972-0.

⁷⁵ Na jaře. Pinterest [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/472807660859754084/>

6.1.5 Kouzelný čáp

Dítě a ten druhý: navazovat kontakty s dětmi, spolupracovat při činnostech, rozvoj citů, vůle

Konkretizované výstupy: umět vyjádřit své pocity, pojmenovat dobré vlastnosti kamaráda, aktivně komunikovat

.....

S dětmi si v kruhu posíláme plyšového čápa. Dítě říká: „Posílám čápa,.....(jméno kamaráda), aby mu splnil přání, protože.....(proč mu má splnit přání).“

Reflexe: Nejdříve se děti ostýchaly, vymýšlely různá přání. Většina dětí si přála hmotné věci - hračky, čokoládu, bonbóny. Pouze jeden chlapec si přál, aby byla neděle a byl doma s maminkou a tatínkem. Jedna holčička si přála, abychom byli všichni zdraví. Komunikace byla aktivní a děti dokázaly sdělit i vyjádřit svá přání ostatním.

6.1.6 Hry se zvukomalebnými slabikami

Dítě a jeho psychika: poznávací schopnosti, rozlišovat zvuky, rytmus, využívat všechny smysly, rozvíjet řeč

Dítě a jeho tělo: jemná motorika, koordinace ruky a oka

Konkretizované výstupy: rozlišit zvuky a známé melodie, zvuky zvířat, logopedická průprava, základní stupnice, rozeznávání výšky tónů

.....

Pomůcky: xylofon

Písnička ve zvířecí řeči- zazpíváme část písně jako žabky kva, kva, kva.

Děti zpívají od nejhlubšího tónu po nejvyšší, jako když na klávesy hrajeme stupnici C-dur tam i zpět.⁷⁶ Zvířecí řečí můžeme zpívat i známé melodie písní.

⁷⁶ Čáp. Metodický portál RVP [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/S/15303/CAP.html>

Obrázek 2 – Hra na xylofon, společné zpívání

Obrázek 3 – Hra na xylofon, společné zpívání

Reflexe: Hra na xylofon se dětem líbila, žabí zpívání bylo zábavné. Děti zpívat od nejnižšího do nejvyššího tónu zatím neumí, učitel musí být oporou, pomáhat svým zpěvem či hrou na xylofon. Úkol byl těžký, ale našli jsme si vlastní pomůcku, která nám usnadnila procvičování. Zvedali jsme postupně ruce nad hlavu jako bychom stoupali po schodech a zase slézali zpět dolů. Vhodné pro starší děti.

6.1.7 Pan Čáp ztratil čepičku...

Dítě a jeho psychika: poznávací schopnosti, vyvinout volní úsilí, nalézat nová řešení, řešit problémy, soustředit se na činnost a její dokončení

Konkretizované výstupy: rozvíjet poznatky o tvarech, různých materiálech, ukotvit pojmenování a poznávání barev, uplatňovat postřeh a rychlost

.....

Pomůcky: barevné obruče, předměty a hračky různých barev

Pravidla hry: Pan Čáp ztratil čepičku, měla barvu, barvičku...

Děti po zaznění říkanky hledají stejnou barvu v prostorách třídy a předměty třídí do barevných obručí.

Reflexe: Hravou formou se povedlo procvičit a zároveň ukotvit základní barvy. Děti se nechaly získat pro záměrné učení, prožívaly radost a trochu soutěžily při hře.

6.1.8 Výtvarný nápad

Dítě a jeho tělo: zvládnout jemnou motoriku, koordinace ruky a oka, zvládat výtvarné činnosti, provádět jednoduché úkony s pomůckami

Dítě a svět: elementární poznatky o světě lidí, přírody

Konkretizované výstupy: rozvíjet jemnou motoriku, osvojovat techniku stříhání, lepení, ukotvit správný úchop tužky, prohlubovat nácvik práce s temperovými barvami

.....

Pomůcky: bílý tvrdý papír- šablona čápa, čtvrtka A4, nůžky, lepidlo, temperové barvy, prstové barvy, vlna, krepový papír

Postup: Na čtvrtku A4 děti nakreslí komín, na komín přilepí vlnu, krepový papír- tím vznikne hnízdo pro čápa a na hnízdo přilepí vyrobeného čápa z papíru (šablona vystřižena a děti dokreslí oči, zobák, peří pomocí prstových barev).

Obrázek 4 - Čapí hnízdo

Obrázek 5 - Čapí hnízdo

Reflexe: Výtvarné vyjádření je u dětí velmi oblíbené, pomocí fantazie si každé dítě nakreslilo vlastní originální komín a při výrobě hnízda si procvičily jemnou motoriku ruky. Prsty trhaly papír a vlastní rukou bez štětce, malovaly prstovými barvami. Po dokončení práce jsme si udělali malou výstavu vytvořených prací. Následovalo společné hodnocení.

6.1.9 Shrnutí a evaluace z první tematické části

Pohádky nám ukazují cestu plnou příběhů, kde se setkávají dospělý s dětmi a přibližují nám, jak jednat mezi sebou nebo jak vyjít s kamarádem. Naše pohádka nás motivovala k rozmanitým činnostem, k aktivitám, při kterých děti zpívaly, hrály na xylofon, malovaly a v pohybových hrách upevňovaly hrubou motoriku. Děti byly aktivní, radostně prožívaly nabízené činnosti a během nich se zajímaly, co bude následovat. Nejvíce se líbilo dětem žabí zpívání, hra na xylofon a pohybová hra na čápa, u té si vyžadovaly opakování. Důležitou součástí těchto aktivit bylo i posílení prosociálních citů, komunikace a kooperace mezi dětmi, rozvoj sounáležitosti se skupinou, kde pomocí úsměvu, vlídným slovem nebo písní se naučí vnímat jeden druhého.

6.2 Kde je na celém světě nejtepleji?

V této druhé integrované tematické části se seznámí děti s druhým největším kontinentem, formou asociačního kruhu. Začneme společným povídáním o tom, jak si představují, že vypadá život v Africe. Ukázka mapy, globusu, společné hledání kde leží Afrika, kam vlastně letěl Honzík s čápem. Ukázka knih, encyklopedií, časopisů o Africe.

6.2.1 Afrika

Dítě a svět: získat elementární poznatky o světě lidí, přírody, mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním prostředí, vnímat, že svět má svůj řád

Dítě a společnost: pochopit, že každý má ve společnosti svoji roli, respektovat druhého

Dítě a jeho tělo: zvládnout jemnou motoriku, koordinace ruky a oka, zvládat výtvarné činnosti, provádět jednoduché úkony s pomůckami

Konkretizované výstupy: uvědomovat si, že jak svět přírody, tak svět lidí je na různých částech naší planety různorodý a pestrý, všímat si změn, navazovat s dětmi vztahy, mít kamarády, rozvíjet přátelství

.....
Po prostudování dostupných materiálů a prozkoumání map následuje společná výtvarná práce dětí. Pomocí plastové šablony jsme si s dětmi na velký karton namalovali obrys Afriky. Děti dostaly za úkol hledat v časopisech, novinách obrázky zvířat, o kterých se dozvěděly, že žijí v Africe. Děti zvířata vystříhaly a společnými silami je nalepily do vytvořené velké mapy.

Pomůcky: velký karton, lepidlo, temperové barvy, nůžky

Obrázek 6 - Mapa Afriky⁷⁷

⁷⁷ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Obrázek 7 - Mapa Afriky⁷⁸

Reflexe: Velkou mapu světa jsme si rozložili na podlahu v mateřské školce a děti si ji zvědavě prohlížely. Nejdříve jsme si vysvětlili, co znamenají barvy na mapě, jak se jmenují světadíly a kde leží Česká republika, náš společný domov. Následovalo hledání Afriky, byl nastolen problém, děti hledaly řešení. Afrika byla společnými silami objevena. Obrázky a vybrané knihy o Africe nám naše představy přiblížily do reality. Zvířata děti většinou znaly ze zoologické zahrady a bez problémů je vyhledaly v časopisech. Myslím, že aktivita je vhodná pro předškolní děti, pro mladší děti doporučuji zjednodušit.

6.2.2 Cestujeme lodí

Dítě a jeho tělo: rozvoj hrubé i jemné motoriky, koordinace ruky a oka, pohybová koordinace

Dítě a jeho psychika: prožívat radost ze zvládnutého a poznaného, zacházet s předměty, pomáhat druhým, projevovat radost, myšlenkové operace, neverbální komunikace, zážitek

⁷⁸ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Konkretizované výstupy: procvičit prsty a části ruky, spolupráce při činnostech, komunikace s dětmi verbální i neverbální

.....

Společná aktivita dětí, pouštíme vyrobené loďky z korku. Povídáme si o cestování.

Obrázek 8 - Loďka z korku⁷⁹

Obrázek 9 - Loďka z korku⁸⁰

⁷⁹ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

⁸⁰ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Na prožitkovou aktivitu navážeme vlastní dramatizací. Společně s dětmi si vyrobíme z velké krabice od kostek loď, do které všichni nastoupíme. Pomocí prvků dramatické výchovy cestujeme do Afriky. Poznáváme, jak to na lodi vypadá, jakou práci musí vykonávat námořníci, aby loď doplula do Afriky.

Obrázek 10 - Loď vyrobená z kartonu⁸¹

Reflexe: Pouštěním loďky byly děti okouzleny a vlastní hrou na námořníky taktéž. Nenásilně a hravou formou byly nastoleny prožitky, vlastní prožitky i zkušenosti při vzájemné spolupráci, když se ve třídě stavěla loď. Radost dětí je patrná z fotografie.

6.2.3 Píseň

Dítě a jeho psychika: soustředěně poslouchat píseň, následně reprodukovat, zapamatovat si melodii, rozlišovat rytmus, výšku tónu

Dítě a společnost: vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat hudební dovednosti vokální

Konkretizované výstupy: rozvíjet pěvecké dovednosti dětí, práce s hlasem, hudební cítění, smysl pro rytmus, vyjadřovat se zpěvem

.....

⁸¹ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk//hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Postup: Nejprve se seznámíme s písní a použijeme také imitační metodu. Poté spojíme pohyb s představou a tím upoutáme lépe pozornost dětí a zvýšíme jejich vnitřní zaujetí pro pohyb pro připravenou píseň. Činnosti pěvecké a poslechové rozvíjíme souběžně s hudebně pohybovými činnostmi. Naučíme se pohybovat při hudbě a osvojíme si základní taneční dovednosti. Tanečním projevem budeme znázorňovat děj písně a reagovat na její rytmus a tempo. Elementární pohyb s rytmickou deklamací napomáhá dětem osvojit si základní rytmy a najít větší jistotu v pohybu i ve zpěvu písně.

Pět minut v Africe

hudba: Pavel Jurkovič
text: Jiří Záček

Mírně rychle

R: Čá - ry má - ry, en - ten - ty - ky, po - le - tí - me do Af - ri - ky. Při - drž - te si če - pi - ce...

hop! a už jsme v Af - ri - ce.

Obrázek 11 – Pět minut v Africe⁸²

1. Čáry máry, ententyky poletíme do Afriky, přidržte si čepice-hop! A už jsme v Africe.
2. Lvi a lvice pod palmami hrozitánsky špulí tlamy, loví myši v oáze, přibývají na váze.
3. Sloni troubí na choboty od pondělka do soboty a pak zase pozpátku od úterka do pátku.
4. Hroši mají kůži hroší, ti si rádi zalenoší, pak si trochu zaplavou a hned usnou únavou.
5. Plameňáci purpuroví na jezeře ryby loví, volavky a marabu hrají si tam na babu.
6. Žirafa jen mhouří víčka, šťouchá hlavou do sluníčka, chodí k němu na táčky, okusuje obláčky.
7. Čáry máry, ententyky, vrátili jsme se z Afriky, jedna, dvě, tři, čtyři, pět, hop a už jsme zase zpět.⁸³

⁸² JURKOVIČ, P. *Jak počítají kořata*. Praha: Portál, 2011.

⁸³ JURKOVIČ, P. *Jak počítají kořata*. Praha: Portál, 2011.

Obrázek 12 - Třída MŠ-Afrika⁸⁴

Písně k tématu: Co opička vidí, Jak se loví gorila, Žirafa, Afrika

Reflexe: Píseň je melodická a text o zvířátkách se dětem líbil. Píseň nabízí různé motivy, inspirace pro další činnosti s dětmi. Píseň doporučuji i pro mladší děti ve zkrácené verzi.

6.2.4 Zvířátka z Afriky

Dítě a jeho tělo: rozvoj hrubé i jemné motoriky, koordinace ruky a oka, pohybová koordinace ve skupině

Dítě a jeho psychika: rozvoj pozornosti, paměti, fantazie, rozvoj komunikačních dovedností, rozšíření slovní zásoby

Dítě a svět: mít povědomí o širším společenském, přírodním, technickém prostředí, praktické zkušenosti

Dítě a společnost: uplatňovat návyky v základních formách společenského chování, respektovat pravidla, učit se odmítat společensky nežádoucí chování

Konkretizované výstupy: zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci komunikace s dětmi verbální i neverbální, dramatizace, výtvarné vyjádření, kooperace dětí, chápat podstatu hry, dodržovat určená pravidla

.....

⁸⁴ Hudebně dramatisační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Hledáme zvířátka v textu písně. Hrajeme si na ně, napodobujeme jejich pohyby, hlasy dramatizací i neverbální komunikací - mimikou. Výtvarné vyjádření se propojí s hudebně dramatickou činností.

OPIČKA

Pomůcky: čtvrtka, temperové barvy, papírový sáček

Využití: Maňáska použijeme při pohybových hrách, při zpívání a dramatických hrách.

Obrázek 13 - Maňásek z papírového sáčku - Opička⁸⁵

ŽIRAFÁ

Žirafa je tuze dlouhá,
do nebe jí hlava čouhá.
Pije vodu z potoka,
hledí na svět z vysoka⁸⁶

⁸⁵ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/1/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

⁸⁶ O zvířátkách. Říčky pro nejmenší děti [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.rikankyprodeti.cz/o-zviratkach>

Pomůcky: čtvrtka A4, temperové barvy, krabička oválná od kinder vajíčka, nalepovací komponenty-oči

Využití: Konstruktivní hry se zvířátky, stavění zoo, ohrádek pro zvířátka, spolupráce dětí

Obrázek 14 - Žirafa⁸⁷

PAPOUŠEK

Pomůcky: papírový talíř, temperové barvy, krepový papír, nůžky, lepidlo

Využití: logopedická průprava, opakování slov, rozvoj slovní zásoby

⁸⁷ Hudebně dramatisační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Obrázek 15 - Papoušek⁸⁸

Reflexe: Papírový maňásek opice byl velice oblíbený, děti s ním cvičily, zpívaly a tancovaly. S opičkou na ruce se děti mohly stát někým jiným a vyzkoušet si komunikovat v různých situacích, které třeba dětem činí problémy. S opičkou to šlo bez zábrán přirozeným způsobem, spontánně. Výtvarné práce děti zaujaly a papouška jsme využili při hrách i cvičeních v logo chvílkách. V konstruktivních hrách při stavění zoo i ohrádek pro zvířátka děti využily papírové žirafy. Vlastní výrobky si děti opatrovaly, staraly se o ně a v naší třídě nám po celou tu dobu zdobily okna i stěny. Výrobky dětí je možno využívat i v jiných činnostech. Při rozvíjení předmatematických znalostí apod.

⁸⁸ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

6.2.5 Jazykové hříčky

Dítě a jeho psychika: rozvoj řeči, gramatická správnost řeči, porozumění, dorozumívání, vyjadřování

Konkretizované výstupy: rozvoj komunikačních schopností, správná artikulace hlásek

.....

Dechové cvičení, rytmus slov a vět. Děti si procvičí mimiku úst. Učitelka názorně předvádí cviky, různé varianty foukání, otvírání a zavírání pusy, průpravné cviky s jazykem. Poté následuje zařazení logo chvilky, děti opakují slova dle vzoru učitelky a vytleskávají je v nastoleném rytmu, rychle/ pomalu, silně/ slabě, potichu/ nahlas....

Reflexe: Logopedické cvičení je třeba zařazovat každý den do společných her, stačí malá chvilka před jinými aktivitami. Tyto logo chvilky jsou důležité pro rozvoj řeči. Děti rády napodobují mimiku učitelky, a myslím si, že je to pro ně zábavné učení.

6.2.6 Kdo bude mít sólo

Dítě a jeho tělo: rozvoj jemné i hrubé motoriky, koordinace oka a ruky

Dítě a jeho psychika: poznávací schopnosti, rozlišovat zvuky, rytmus, využívat všech smyslů

Konkretizované výstupy: rozvoj pohybových dovedností, rozvoj kooperativních dovedností, zdokonalení v oblasti jemné motoriky.

.....

Hra na Orffovy nástroje má několik variant. Dítě musí respektovat druhého při jeho hře, střídají se skupinky či jednotlivci na pokyn dirigenta - učitelky. Nabízenou hudební činnost je možno propojit s výtvarnou činností- výroba vlastních hudebních nástrojů.

Obrázek 16 - Africké bubny - výroba dětí⁸⁹

Reflexe: Motivací nám byl africký hudební nástroj – buben, který jsme si ukázali a také si na něj zahráli. Opět jsme propojili hudební a výtvarnou činnost, výrobou vlastních afrických bubnů, ale také jiných hudebních nástrojů např. z kelímku, dřívěk. Hra na hudební nástroje se dětem líbí. Organizační a stanovená pravidla děti občas nerespektovaly, chtěly si hrát na hudební nástroje pořád, střídání a čekání na svoje vyjádření jim činilo potíže.

6.2.7 Vaříme africkou specialitu

Dítě a jeho psychika: *podílet se na organizaci činností, uvědomovat si svoje možnosti a limity, spolupracovat s ostatními, soustředit se na činnost, zapojit všechny smysly*

⁸⁹ Hudebně dramatisační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Konkretizované výstupy: vytvořit povědomí o tradičních jídlech jiné země, kooperace při společném vaření, pracovní návyky, bezpečnost, poznávat všemi smysly- ochutnávka jídla

KUSKUS S BANÁNEM

Připravíme si společně svačinu?

Pracovní návyky, seznámení s kuchyňským náčiním, seznámení se surovinami

Poznámky: Vysvětlit dětem postup při přípravě jídla, zásady bezpečnosti při práci, pozorovat je při spolupráci.

Obrázek 17 - Hrajeme si na kuchaře⁹⁰

⁹⁰ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Obrázek 18 - Hrajeme si na kuchaře⁹¹

Reflexe: Stanovení pravidel a bezpečnost při práci s kuchyňským náčiním je nesmírně důležité, děti respektovaly pokyny učitelky, spolupracovaly. Zapojili jsme všechny smysly, suroviny jsme zkoumali rukama, očima, ale i sluchem. Děti si vyzkoušely praktické činnosti a zdravá svačinka jim velmi chutnala.

6.2.8 Poznávací schopnosti - orientace

Dítě a jeho psychika: rozvoj předmatematických představ, myšlenkové operace, vnímání, orientovat se v prostoru i v rovině, chápat pojmy

Konkretizované výstupy: rozvoj a zdokonalení v oblasti vnímání, pozornosti, rozlišovat a používat základní prostorové pojmy

.....

Třídění předmětů - zvířátek, porovnávání, vytváření skupin, opakování počtů 1-5, geometrické tvary, pořadí (první - poslední)

⁹¹ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Obrázek 19 - Africký džbán na vodu

Reflexe: Připravenou aktivitu hodnotím pozitivně, je nutné procvičovat orientaci vlevo, vpravo, zatím děti správně určují nahoře, dole, uprostřed.

6.2.9 Shrnutí a evaluace z druhé tematické části

Při své práci s dětmi v mateřské škole jsem vyzorovala, že se děti rády doprovází na Orffovy nástroje, při zpěvu a vyprávění se zaujetím pozorují projev učitelky, ale i její výraz obličeje, který následně napodobují. Afrika se dětem velice líbila, hlavně zvířátka, s kterými se děti seznámily a mohly si je poté i vyrobit. Maňáska opičky z papíru jsme využívali při pohybových hrách, při tanci, ale také při rozvoji slovní zásoby, v logo chvilkách a v rozhovorech při dramatických hrách. Praktické dovednosti si děti rozvíjely pouštěním loďky ve vodě a vhodná motivace jim přinesla mnoho zážitků a zkušeností.

6.3 Kde je na světě nejchladněji?

Následuje třetí integrovaná tematická část, do které jsem vybrala cílové místo a tím je Grónsko, země ledu a sněhu. Jak to tam asi vypadá? Žijí tam lidé? Jaké zvířátka tam můžeme potkat a jaké rostliny tam rostou? Tento tematický celek je zaměřený na problémové učení a děti budou hledat hravou formou odpovědi na otázky. Jak se asi žije v zemích, kde je pořád sníh a led.

6.3.1 Země ledu a sněhu

Dítě a jeho psychika: rozvoj pozornosti, paměti, fantazie, rozvoj komunikačních dovedností, rozšíření slovní zásoby

Dítě a svět: mít povědomí o širším společenském, přírodním, technickém prostředí, praktické zkušenosti

Dítě a společnost: uplatňovat návyky v základních formách společenského chování, respektovat pravidla, učit se odmítat společensky nežádoucí chování

Konkretizované výstupy: pochopit vzájemné vazby v konkrétním životním celku, vědět o různorodosti kultur, ras, etnik, vzájemná spolupráce dětí ve skupině a se skupinou, umět spoluvytvářet prostředí pohody ve třídě

.....

Ukázka mapy, globusu a hledání místa, kde je nejchladněji, Grónsko, jižní a severní pól. V asociačním kruhu řešíme nastolené otázky. A zamýšlíme se, jak to asi v zemi sněhu vypadá. Vysvětlíme si, jak je možné, že je na tomto místě pořád zima, a to vhodnou zjednodušenou formou pro děti v předškolním věku. Cílem je, aby děti pochopily vzájemné vazby v konkrétním životním celku a měly povědomí o základních podmínkách pro existenci života. Pro skutečný a autentický pohled do této země, jsem zvolila motivaci prostřednictvím video záznamu na interaktivní tabuli. Po krátké ukázkce následuje reflexe. Eskymák - Kdo je to? Jaké nosí oblečení? Kde žije? Dospěli jsme s dětmi k tomu, že si ve třídě zahrajeme na Eskymáky a postavíme si iglú.

Reflexe: Video záznam dětem přiblížil zemi, kde je celý rok sníh a led. Děti sledovaly se zaujetím, nejvíce obdivovaly hlavně zvířátka, lední medvědy a mrože. Shodli jsme se s dětmi, že naše domy jsou pohodlnější a jsme rádi, že zima u nás trvá jen krátkou dobu.

6.3.2 Letíme do světa

Dítě a svět: *pocítovat sounáležitost s lidmi z rozličných společenství*

Dítě a společnost: *pochopit, že každý má ve společnosti svoji roli*

Dítě a jeho tělo: *zvyšovat svoji tělesnou zdatnost, zvládnout jemnou motoriku, koordinace ruky a oka, provádět sebeobslužné úkony při oblékání*

Dítě a ten druhý: *uvědomovat si svá práva ve vztahu k druhému, respektovat je*

Dítě a jeho psychika: *rozvoj pozornosti, paměti, fantazie, rozvoj komunikačních dovedností*

Konkretizované výstupy: *rozvíjet všechny smysly, zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci komunikace s dětmi verbální i neverbální, dramatizace, kooperace dětí, chápat podstatu hry, dodržovat určená pravidla, ukotvit sebeobsluhu*

.....

Pomůcky: padák

Postup: Děti musíme se sbalit na cestu, připravit si velkou tašku. Uprostřed třídy máme rozložený padák a všichni sedíme okolo něj. Na padáku máme položené oblečení ze šatny a děti se ho učí správně pojmenovat. Co si sbalíme? Na hromadě v padáku máme rukavice, čepici, svetr, bundu, kalhoty apod. Každé dítě postupně bere svůj kousek oděvu, pojmenuje ho a oblékne si ho na sebe. Když se všichni vystřídají, přichází na řadu praktické zkušenosti. Své oblečení si děti budou skládat. Na závěr hry, této aktivity přidáme cvičení s padákem. Padák představuje balón a my odlétáme na sever. Procvičujeme jemnou i hrubou motoriku.

Reflexe: V této hře se děti naučily správně pojmenovat oděvy, vysvětlili jsme si, z jakého materiálu jsou vyrobeny jejich oděvy. Děti si osvojily a ukotvily sebeobsluhu při oblékání, skládání oděvů a bylo to pro ně i zábavné. V pohybové části při cvičení s padákem, byly děti již unavené a organizace neprobíhala podle mých představ. Doporučuji zvolit pouze jednu aktivitu a zaměřit ji na konkrétní cíle.

6.3.3 Píseň

Dítě a svět: *navazovat kontakty s dospělými při aktivitách*

Dítě a společnost: začlenit se do třídy a zařadit se mezi své vrstevníky, spolupracovat s nimi

Dítě a jeho tělo: pohybovat se rytmicky, doprovázet pohyb zpěvem

Dítě a jeho psychika: sledovat a zpívat písničku, napodobit rytmus, prožívat emoce při společných aktivitách

Konkretizované výstupy: spolupracovat s ostatními, cítit se plnohodnotným členem skupiny, hudební rozvoj

.....

Da - le - ko na se - ve - ru je grón - ská zem,
ži - je tam Es - ky - ma - čka s Es - ky - má - kem. My by - chom u - mr - zli, jim
ne - ní zi - ma, sní - da - jí na - nu - ky a es - ky - ma.

Obrázek 20 - Grónská zem - Jaromír Nohavica⁹²

1. Daleko na severu je Grónská zem,
žije tam Eskymačka s Eskymákem,
[: my bychom umrzli, jim není zima,
snídají nanuky a eskyma. :]
2. Mají se bezvadně, vyspí se moc,
půl roku trvá tam polární noc,
[: na jaře vzbudí se a vyběhnou ven,
půl roku trvá tam polární den. :]
3. Když sněhu napadne nad kotníky,
hrávají s medvědy na četníky,
[: medvědi těžko jsou k poražení,
neboť medvědy ve sněhu vidět není. :]
4. Pokaždé ve středu, přesně ve dvě
zaklepe na iglú hlavní medvěd:

⁹² Grónská písnička. Lubomír Šára: Málotřídni škola - přípravy na vyučování [online]. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <http://malotridka.wz.cz/18-hudebni-vychova/svetove-strany/>

[: "Dobrý den, mohu dál na vteřinu?
Nesu vám trochu ryb na svačinu." :]

5. V kotlíku bublá čaj, kamna hřejí,
psi venku hlídají před zloději,
[: smíchem se otřásá celé iglú,
neboť medvěd jim předvádí spoustu figlů. :]
6. Tak žijou vesele na severu,
srandu si dělají z teploměřů,
[: my bychom umrzli, jim není zima,
neboť jsou doma a mezi svýma. :]

Postup: Nácvič písne pomocí imitační metody. Při zpěvu budeme rozvíjet hudební schopnosti. Zaměříme se na rozvoj smyslu pro výšku tónu a budeme sledovat tonální vztahy. Například: Medvěd bručí a ptáček pípá. Děti se učí výšku tónu pomocí deklamace. Můžeme deklamovat v nižší a vyšší poloze.⁹³

Obrázek 21 - Země ledu a sněhu

Reflexe: Grónská písnička se dětem moc líbila, naučily se celý text nazpaměť a pomocí her si vyzkoušely rozlišovat výšku tónu. Děti v zastoupení zvířátek deklamovaly různé zvířecí hlasy, text písne jim přiblížil život Eskymáků.

⁹³ Grónská písnička. Lubomír Šára: Málotřídni škola - přípravy na vyučování [online]. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <http://malotridka.wz.cz/18-hudebni-vychova/svetove-strany/>

6.3.4 Stavíme dům pro Eskymáky

Dítě a společnost: začlenit se do kolektivu ve třídě, respektovat rozdílné vlastnosti

Dítě a jeho psychika: domluvit se slovy, porozumět slyšenému

Dítě a jeho tělo: znát a dodržovat základní pravidla při společné práci v kolektivu, zvládat pracovní úkony

Konkretizované výstupy: projevovat ohleduplnost a zdvořilost, zvládat běžné činnosti, praktické situace, mít poznatky z nejrůznějších oblastí života a poznání, co kolem sebe vidí, co prožívá, co mu bylo zprostředkováno, vysvětleno

.....

Postup: Nejdříve si přichystáme v prostoru třídy materiál na stavění iglú. Na zemi jsou rozloženy bedny polikarpovy stavebnice, látky, látkový stan, polštáře, archy bílého měkkého papíru. Děti nejdříve postavily látkový stan a spojily ho s polikarpovou stavebnicí. Celou stavbu přikryly bílou látkou a na zem daly zbytek bílé látky a kus modré látky, bílá bude sníh a modrá představovat moře – Severní ledový oceán. Poté si děti pomocí papíru vyrobily mačkáním sněhové koule. Děti Eskymáci si hrají se sněhem a koulují se. Vytvořené iglú a zimní krajinu si ještě ozdobíme vyrobeným papírovým Eskymákem, který bude iglú hlídat.

Obrázky 22 – Iglú

Obrázky 23 – Iglú

Výtvarný nápad: V dalších dnech společnými silami vyrobíme z kartonu také zvířátka. Začínáme ledním medvědem, ten se dětem líbí nejvíce a zahrajeme si na něj. Vhodnými cviky procvičujeme svoje tělo a zaměříme se především na cviky

pro správné držení těla. Další činností nebo motivem pro práci s dětmi, může být výroba mrože nebo papírových ryb, které pustíme do moře.

Obrázek 24 - Mrož

Reflexe: Hravou formou byly výukové cíle naplněny, děti spolupracovaly, respektovaly jeden druhého, domlouvaly se mezi sebou a společnými silami iglů postavily.

6.3.5 Grafomotorika

Dítě a jeho tělo: jemná motorika, koordinace oka a ruky, osvojit si správný úchop tužky

Dítě a ten druhý: přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem

Dítě a jeho psychika: poznávací schopnosti a funkce, pozornost, vyjadřování, řeč, myšlenkové operace, gramatická správnost řeči

Konkretizované výstupy: rozvoj jemné motoriky, správný úchop tužky, zapamatovat si krátkou říkanku, dělit slova na slabiky

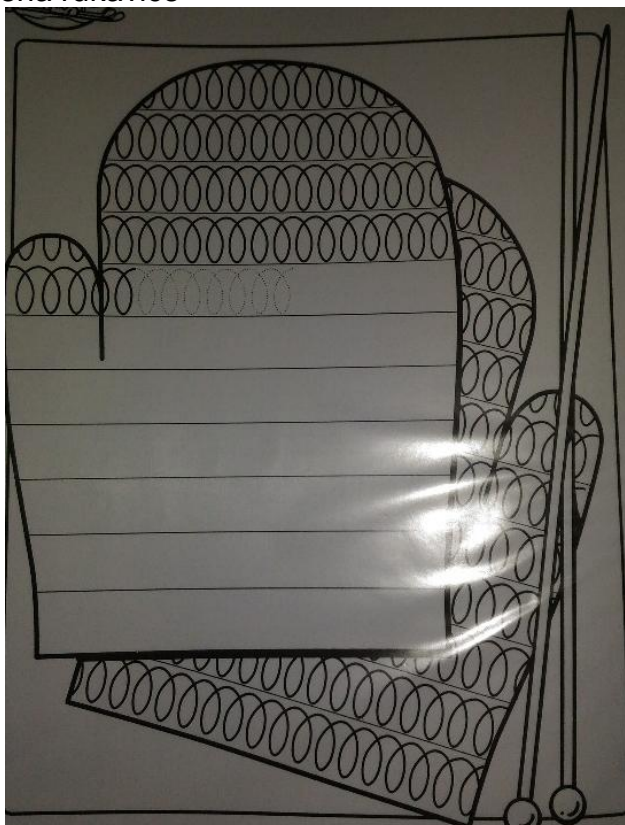
Postup: Děti dostanou pracovní list, kreslí spodní smyčky do obrysu svetru za doprovodu básně. Báseň využijeme i v logopedické přípravě dětí.

Báseň:

Kdopak ví, co zrovna pletu?
Přece rukavice pro mou tetu.
I když venku vládne zima,
V rukavicích je nám prima.⁹⁴

⁹⁴ KONVALINOVÁ, K. *Jaro, léto, podzim, zima - ve školce je pořád prima*. Praha: PORTÁL, 2014.

Pracovní list: Pletená rukavice

Obrázek 25 - Pracovní list – Pletená rukavice ⁹⁵

Reflexe: Grafomotorické cvičení podporuje správné držení tužky a rozvíjí jemnou motoriku ruky. Při psaní se dítě naučí koordinaci ruky a oka. Zvolená aktivita děti moc nezaujala, cviky byly pro děti těžké. Stále je nutné opravovat držení tužky, není ještě u některých ukotveno. Říkanek jsme využily při logopedické přípravě. Je krátká a vhodná pro hláskování slabik. Učením krátkých říkanek se rozvíjí paměť a také gramatická správnost řeči. Vybraný text se učil snadno a děti s ním pracovaly hravou formou. Vytvořili jsme si skupinky, např. chlapci, děvčata a říkanek jsme rozdělili na části, podle slok. Chlapci začali první a poté je vystřídal děvčata. Střídáním přednesu dostala říkanek úplně jiný ráz a děti se navzájem při střídání respektovaly.

6.3.6 Jak se loví ryby

Dítě a svět: osvojit si elementární poznatky o prostředí, které jsou dítěti blízké

⁹⁵ NOVOTNÁ, I. *Jak pes Logopes připravoval děti na psaní*. Brno: Edika, 2016.

Dítě a jeho psychika: zaměřovat se na prostor, sledovat očima zleva doprava, chápat, že číslovka označuje počet, řešit labyrinty

Dítě a jeho tělo: pohybovat se bezpečně ve skupině dětí, procvičit hrubou i jemnou motoriku, být pohybově aktivní v řízené i spontánní aktivitě, ovládat koordinaci ruky a oka

Konkretizované výstupy: rozvíjet předmatematické představy, třídit a rozlišovat velikosti upřednostňovat užívání pravé či levé ruky při činnostech, pohybovat se koordinovaně, vědět jak se vyhnout nebezpečí, být obezřetný

.....

Postup: Eskymáci se pohybují na ledových krách, přeskakují z jedné na druhou a hledají místo, kde nachytají ryby. Labyrint jsme vytvořili pomocí bílých čtvrtků papíru (ledové kry). Úkolem dětí je přemístit se na druhou stranu třídy (moře) pomocí vytvořených ker. Když se děti dostanou na smluvené místo, posadí se vedle velké obruče a začnou lovit ryby z moře. Každý si své vylovené ryby spočítá a odnese si je do vyrobeného iglú.

Reflexe: Pohybová hra se dětem líbila, byla zaměřena na orientaci v prostoru třídy, na rozvoj hrubé i jemné motoriky. Spokojenost dětí byla patrná z jejich výrazu, se zájmem chytaly a počítaly vylovené ryby. Podle situace je možné zařadit další aktivity pro rozvoj předmatematických představ, třídění ryb podle velikosti, barvy apod.

6.3.7 Poslech hudby

Dítě a jeho psychika: pěstovat dovednosti soustředěného poslechu hudby, osvojit si základní výrazové prostředky hudby, prohlubovat citové prožitky a uchovávat si je v paměti

Konkretizované cíle: směřovat k tomu, aby děti měly hudbu rády, dokázaly se na ni soustředit, rozuměly jednoduchým hudebním vyjádřením (později dokázaly o hudební skladbě hovořit)

.....

Skladba: Claude Debussy, Tanec sněhových vloček⁹⁶

Reflexe: Hudebním poslechem jsme načerpali nové síly a integrovaný celek doplnili vhodnou aktivitou, námětem. Poslech přinesl dětem uspokojení, radost, relaxaci a povzbudil jejich fantazii, navodil potřebnou atmosféru pro další aktivity.

⁹⁶ Debussy Tanec sněhových vloček. YouTube [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=TGd9tEAi4_A

Děti si umocnily svůj prožitek při poslechu hudby a hudba je motivovala k tomu, aby ji měly rády.

6.3.8 Pokus s ledem

Dítě a svět: mít poznatky o živé a neživé přírodě, osvojit si přírodní jevy prostřednictvím pokusů

Dítě a jeho psychika: rozvoj praktických a výtvarných činností, procvičení jemné motoriky při práci s barvou

Konkretizované výstupy: respektovat pracovní postup, určená pravidla, rozvoj fantazie, kreativního myšlení

Postup: Do plastových misek nalijeme vodu a postavíme je na stůl. Děti dostanou temperové barvy a vodu v miskách obarví různými odstíny barvy. Do misek dáme dřevěné špachtle a poté misky s obarvenou vodou zamrazíme. Vzniknou nám barevné ledy podobající se nanukům, se kterými později děti malovaly. Své výtvarné práce je možno vylepšit další kresbou např. rybek, záleží na dětské fantazii.

Obrázek 26 - Ledové hrátky

Reflexe: Malba s obarveným ledem byla zajímavá, děti zapojily vlastní fantazii a vznikala kouzelná díla. Děti si vyžadovaly opakování s netradičním výtvarným materiálem.

6.3.9 Shrnutí a evaluace z třetí tematické části

Tato navrhovaná tematická část skýtá neomezené možnosti a nabízí spousta motivů pro připravované aktivity, pro vzdělávací cíle. Vypozorovala jsem ze své práce, že není vhodné vkládat do výuky více aktivit najednou. Je důležité promyslet své konkrétní dílčí cíle a zaměřit se pouze na jednu věc. Také je důležité zařazovat odpočinkové aktivity, např. relaxační hudbu a reagovat na potřeby dětí. Nabízené činnosti je nutné rozdělit do několika dnů i na delší časové období, dochází tak k hlubšímu poznání, zapamatování. Děti tak mohou lépe žít určitým tématem, mluvit o něm i s rodiči, prozkoumávat ho všemi smysly a tím získat použitelné i hmatatelné zkušenosti do svého budoucího života. Nejvíce se dětem líbila relaxační hudba, aktivita při lovení ryb, pohybová hra na krách a výtvarné kouzlení s ledem.

6.4 CELKOVÉ HODNOCENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

Práce v mateřské škole je dlouhodobý proces hledání a nacházení a nabízí učitelkám prostor pro vlastní invenci. Pedagog by měl koncipovat práci tak, aby děti byly spoluúčastné při všestranném dění, při společném hraní, v činnostech i plánování v mateřské škole. V průběhu řízených činností byly dětem nabídnuty aktivity, záměry ze všech vzdělávacích oblastí uvedených v RVP PV. Vzdělávací záměry byly provázané a vzájemně spolu korespondovaly a vedly děti k osvojování kompetencí. Při interakci a komunikaci jsem využívala rovnoměrně formální i neformální autority a respektovala jsem právo dítěte na svůj názor. V komunikaci převládal dialog nad monologem a děti dostávaly dostatečný prostor pro vyjádření. Atmosféra třídy byla příjemná, bez shonu a s dětmi jsme si vytvořili pozitivní a emotivní vztah. Aktuálně do činností byly zařazovány průběžné motivace, které děti připravovaly na konkrétní aktivity při řízených i spontánních činnostech. Největší zájem měly děti o hudbu, dramatickou hru a výtvarné činnosti a praxe ukázala, že i pouhé sledování prožitkových činností dítěti plánované prožitky přináší. Vhodným výběrem motivace a vizuálním, verbálním i neverbálním projevem děti s ochotou spolupracovaly. Přicházely se svými nápady a podněty, na které jsem následně reagovala. Nelze však oddělit prožitkové učení od jiných metod učení a propojením hudby, dramatiky s výtvarnou výchovou přineslo dětem

neobvyklé vzrušení, zajímavé činnosti a možnosti při spontánní hře, která byla zrcadlem toho, že aktivity se do vzpomínek zapsaly. Významný posun jsem zaznamenala při rozvoji komunikačních schopností, zařazením logopedických chvilek došlo k výrazným změnám při rozvoji řeči a pomocí říkanek, básniček, ale i písniček si děti rozšířily slovní zásobu. Tato cesta, kterou jsme se vydali, není jen výsledkem prožitkového učení, ale toho, že se děti aktivně se zájmem zúčastnily, a to při všech aktivitách. Vzhledem k tomu, že ve třídě bylo stále 18 dětí, byly některé činnosti nevhodné a organizačně náročné pro učitele. Děti některé aktivity braly jako soutěž a to si myslím, že nebylo mým záměrem. Soutěživost je opakem tvořivosti a já soutěživost rozhodně nepodporuji. Myslím si, že neprospívá dětem, a dávám přednost tvořivému učení. Nejvíce jsem se zaměřila na spolupráci dětí, a to je mnohem důležitější než podporovat soutěžení a měření sil mezi dětmi. Je to náročné učit děti sociální dovednosti, respektu mezi sebou a podporovat vzájemnou spolupráci. Není to krátkodobá záležitost a je potřeba mít trpělivost při jednání a ukazovat správné návyky, učit je vhodnému chování. Už jen tímto projevem, že ráno dokážou pozdravit, poděkovat, poprosit o něco, rozloučit se apod.

Závěrem bych chtěla říci, že prožitkové učení a integrace výchov je pro děti předškolního věku vhodná a nabízí nevyčerpatelné možnosti při výuce, zcela jistě napomáhá rozvíjet komunikaci dětí, probouzet smyslové i citové vnímání a osobnost dítěte se rozvíjí po mnoha stránkách.⁹⁷

⁹⁷ Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk/l/hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zabývala integrací hudebních, dramatizačních a výtvarných činností v mateřské škole. V teoretické části jsem přiblížila základní charakteristiku tělesného a psychického vývoje dítěte v předškolním věku a zaměřila jsem se na hudební vývoj dítěte. Pochopila jsem, že pro celkový rozvoj dítěte je nesmírně důležité, znát jeho charakteristiku vývoje, protože nás vede k tvorbě praktických námětů, příprav i vytváření vhodných aktivit a ty musí vycházet z těchto vývojových potřeb a musí být přiměřené věku dítěte. Hledala jsem odpovědi na otázku, kde se dítě může setkat s hudbou a zabývala se hudebním rozvojem dětí. Při svém studiu a četbou knih, ale i z vlastní zkušenosti při práci v mateřské škole jsem si potvrdila i se přesvědčila o tom, že rodina je nesmírně důležitá při hudebním rozvoji dítěte a není pochyb, že především ta živě vytvářená hudba, zpívání v rodině nebo v mateřské škole, přináší mezi členy rodiny nebo do třídy dětí klid, pohodu a jistotu. Hudba nás celkově rozvíjí po všech stránkách a hudební výchova přispívá k rozvoji dětské přirozenosti a k celostnímu rozvoji osobnosti, připravuje děti na další vzdělávání. V Rámcovém vzdělávacím programu jsem zkoumala integraci vzdělávacích oblastí, kde jsem se hlavně zaměřila na hudební, dramatickou a výtvarnou výchovu. Podrobněji jsem tyto výchovné oblasti přiblížila. Cílem tohoto zkoumání bylo najít společné znaky, propojenost výchov při vzdělávání a vytvořit činnosti, které podpoří integraci.

V praktické části jsem vytvořila integrační tematický celek, který obsahuje tři tematické integrované části, v nichž jsou obsaženy praktické náměty, zajímavé činnosti pro děti. Nabízené aktivity v tematických částech byly sestaveny tak, aby vycházely ze všech zmiňovaných oblastí a podporovaly komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu. Vyzkoušením a vlastní praxí jsem si ověřila, že nabízené činnosti děti motivovaly a se zájmem i hravou formou je plnily a nastolily jim vlastní prožitky. Dalším poznatkem je, že hra se musí v činnostech zákonitě objevovat, protože jsou tím zohledněny vývojové potřeby dětí. Hra je pro děti hlavní činností, při které se učí prožívat radost a nemusí mít konkrétní účel. Je důležité i při hře nastavit limity a hranice, protože děti se pak lépe orientují a napomáhá jim to respektovat potřeby druhého. Uvědomila jsem si, že

způsobem, jak děti naučit respektujícím chování, je chovat se k nim také s respektem. Cesta k překonávání překážek v životě nevede přes výhry a prohry, ale přes budování sebeúcty.⁹⁸

Praxe ukázala, že do činností lze zahrnout prvky hudební (pěvecké, hudebně pohybové, instrumentální a poslechové), dramatické, výtvarné, pohybové a touto cestou je možné rozvíjet dovednosti a rozšiřovat poznatky dětí. Předškolní vzdělávání hraje naprosto zásadní roli nejen v životě dítěte jako jednotlivce, ale zároveň i celé společnosti. Kdo si přečetl životní příběh Jana Ámose Komenského, pochopí jeho úctu k dítěti a touhu po zlepšení světa.

Skončila bych tímto:

„Cílem vzdělání a moudrosti je, aby člověk viděl před sebou jasnou cestu života, po ní opatrně vykračoval, pamatoval na minulost, znal přítomnost a předvídal budoucnost.“⁹⁹

⁹⁸ KOPŘIVA, P. *Respektovat a být respektován*, 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008.

⁹⁹ Jan Amos Komenský. Citáty [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/citaty/jan-amos-komensky/#ixzz4dVBXn6bF>

RESUMÉ

In my thesis I dealt with the integration of music, scenical and art activities in kindergarten. In the theoretical part, I approached the basic characteristics of physical and mental development of preschool age, and I focused on the musical development of the child. I realized that for the development of the child is extremely important to know the characteristics of development, because it leads us to the creation of practical ideas, preparation and creation of appropriate activities and these must be based on these developmental needs and must be according to the child's age. I was looking for answers to the question - where the child can meet with music and deal with the musical development. Of course while studying and reading books, but from my own experience working in kindergarten, I also found out the family is extremely important in the musical development of the child and there is no doubt that, especially the live music, singing in the family or kindergarten, brings to the family or class peace, comfort and security. The music generally develops us in all respects and music education contributes to the development of children's nature and a holistic personality development, prepares children for further education. The General Educational Program, I was focused on the integration of educational areas where I was mainly focused on music, drama and art. I detail these educational areas closer. The aim of this investigation was to find common features, connectivity in education and create activities that promote integration.

In the practical part I have created an integration thematic unit, which contains practical suggestions. Offered activities in thematic sections were assembled, so that based on all the mentioned areas and to promote a comprehensive approach to the implementation of educational content. By trying their own practice I have verified that the activities offered to children motivated and looks and playful way they implement them and to establish their own experiences. Another interesting part is that the game must inevitably emerge in activities because they take into consideration the developmental needs of children. The game is the main activity for children, they learn to be happy and do not have a specific purpose. It is also important to set limits in the game, because the children are better focus and it helps them to respect the needs of the others.

I realized that the way kids learn respectful behavior, treat them with respect as well. The path to overcoming obstacles in life not through wins and losses, but through building self-esteem.

Practice has shown that the activities may include elements of music (singing, music, instrumental and listening), drama, art, movement, and in this way it is possible to develop the skills and knowledge to the children. Preschool education plays a crucial role not only in the life of a child as an individual, but also society as generally. Who read the life story of Jana Ámose Comenius, realizes his respect for the child and the desire to improve the world.

I ended the following:

"The goal of education and wisdom is that the person he saw before him a clear path of life, her strutted cautiously, mindful of past, present and anticipated knew the future."

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

LITERATURA

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2007. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.

DOSKOČILOVÁ, H. *Pět přání*. 2. vyd. Ilustroval Marie TICHÁ. Praha: Albatros, 1992. ISBN 80-00-00169-1.

NOVOTNÁ, I. *Jak pes Logopes připravoval děti na psaní: grafomotorická cvičení pro děti od 4 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Miroslav RŮŽEK. Brno: Edika, 2016. Dětská naučná edice (Edika). ISBN 978-80-266-0989-6.

JENČKOVÁ, E. *Hudba v současné škole- práce s písní-díl 2*, Hradec Králové: Tandem 1998. ISBN 80-902662-0-5.

JURKOVIČ, P. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

JURKOVIČ, P. *Jak počítají kořata*. Ilustroval Stanislav DUDA. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-789-3.

KIŠOVÁ, H. *Říkadla a jednoduchá cvičení: pro děti od kojeneckého věku*. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3054-7.

KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-729-0080-3.

KONVALINOVÁ, K. *Jaro, léto, podzim, zima - ve školce je pořád prima*. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0620-0.

KOPŘIVA, P. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.

KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KOUTSKÝ, J. *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-372-9.

KURIC, J., VAŠINA, L. *Obecná a ontogenetická psychologie pro učitele*. Jozef Kuric, Lubomír Vašina. 2. přeprac. vyd. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1985. ISBN 55-009A-85.

- LIŠKOVÁ, M. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3.
- LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-205-X.
- MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.
- MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy: využití metod a technik*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-472-4.
- NOVOTNÁ, L., HŘÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2012. ISBN 978-80-261-0115-4.
- POLEDŇÁK, I. *ABC Stručný slovník hudební psychologie*. Praha: Supraphon, 1987. ISBN 02-008-84.
- POLEDŇÁK, I. *Hudebně pedagogické invence*. Výbor ze studií a statí k hudební pedagogice a výchově. Pedagogická fakulta UK, Praha 2005.
- PROVAZNÍK, J. *Dítě mezi výchovou a uměním - dramatická výchova na přelomu tisíciletí: [příspěvky z konference o dramatické výchově .. : Praha, 4.-6. října 2007]*. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii ve spolupráci s katedrou výchovné dramatiky DAMU, 2008. ISBN 978-80-903901-2-6.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RAKOVÁ, M., ŠTÍPLOVÁ L., TICHÁ, A. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1081-8.
- SEDLÁK, F. a kol. *Didaktika hudební výchovy I*. Praha: SPN, 1985. ISBN 14-512-85.
- SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.
- SLAVÍK, J., WAWROSZ, P. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefilitiky*. 2., ekonomické vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7290-498-3.
- SLAVÍKOVÁ, M. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-261-6.
- SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefilitika pro předškoláky a mladší školáky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0876-1.

SVOBODA, J., NĚMCOVÁ, L. *Krizové situace výchovy a výuky*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-935-8.

SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SZABOVA, M. *Cvičení pro rozvoj psychomotoriky*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-276-9.

Teorie a praxe hudební výchovy...: sborník příspěvků z konference českých a slovenských doktorandů a pedagogů hudebního vzdělávání v Praze v roce...
Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-875-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Agentura Strom, 1997. ISBN 80-901954-1-5.

VÁŇOVÁ, H., SKOPAL, J. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2., aktualiz. vyd. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1367-3.

ZEZULA, J., JANOVSÁ, O. a kol. *Metodika Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN, 1987. ISBN 14-542-87.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Básničky a písničky o zvířátkách: STARÝ ČÁP (pohybová). *Metodický portál RVP* [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z:
[http://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Ucebni_texty/%C5%98%C3%ADkanky/B%C3%A1sni%C4%8Dky_a_p%C3%ADsni%C4%8Dky_o_zv%C3%AD%C5%99%C3%A1tk%C3%A1ch#STAR.c3.9d_.c4.8c.c3.81P_\(pohybov.c3.a1\)](http://wiki.rvp.cz/index.php?title=Kabinet/Ucebni_texty/%C5%98%C3%ADkanky/B%C3%A1sni%C4%8Dky_a_p%C3%ADsni%C4%8Dky_o_zv%C3%AD%C5%99%C3%A1tk%C3%A1ch#STAR.c3.9d_.c4.8c.c3.81P_(pohybov.c3.a1))

Čáp. *Metodický portál RVP* [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z:
<http://clanky.rvp.cz/clanek/s/S/15303/CAP.html>

Debussy Tanec sněhových vloček. *YouTube* [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z:
https://www.youtube.com/watch?v=TGd9tEAI4_A

Grónská písnička. *Lubomír Šára: Málotřídní škola - přípravy na vyučování* [online]. [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <http://malotridka.wz.cz/18-hudebni-vychova/svetove-strany/>

Hudebně dramatizační a výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. FLEISSIGOVÁ, Lenka. *Sborník příspěvků studentské vědecké konference: Teorie a praxe hudební výchovy dětí předškolního a mladšího školního věku* [online]. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2016 [cit. 2017-04-10]. ISBN 978-80-261-0677-7. Dostupné z: <http://kvd.zcu.cz/khk//hudebne-dramatizacni-a-vytvarne-cinnosti-s-detmi-predskolniho-veku/Fleissigova.pdf>

Jan Amos Komenský. *Citáty* [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/citaty/jan-amos-komensky/#ixzz4dVBXn6bF>

Na jaře. *Pinterest* [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/472807660859754084/>

O zvířátkách. *Řídky pro nejmenší děti* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.rikankyprodeti.cz/o-zviratkach>

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004 [cit. 2017-01-11]. ISBN 80-870-0000-5.

SYNEK, Jaromír. *Didaktika hudební výchovy I* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004 [cit. 2016-12-11]. ISBN 80-244-0972-0.

Školní vzdělávací plán pro předškolní vzdělávání. *Mateřská škola Město Touškov* [online]. [cit. 2017-01-21]. Dostupné z: http://ms.touskov.cz/svp_2016.pdf.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Na jaře (poslech, společné zpívání)	39
Obrázek 2 – Hra na xylofon, společné zpívání	41
Obrázek 3 – Hra na xylofon, společné zpívání	41
Obrázek 4 - Čapí hnízdo	43
Obrázek 5 - Čapí hnízdo	43
Obrázek 6 - Mapa Afriky.....	45
Obrázek 7 - Mapa Afriky.....	46
Obrázek 8 - Lodka z korku	47
Obrázek 9 - Lodka z korku	47
Obrázek 10 - Loď vyrobená z kartonu.....	48
Obrázek 11 – Pět minut v Africe.....	49
Obrázek 12 - Třída MŠ-Afrika	50
Obrázek 13 - Maňásek z papírového sáčku - Opička	51
Obrázek 14 - Žirafa	52
Obrázek 15 - Papoušek.....	53
Obrázek 16 - Africké bubny - výroba dětí.....	55
Obrázek 17 - Hrajeme si na kuchaře	56
Obrázek 18 - Hrajeme si na kuchaře	57
Obrázek 19 - Africký džbán na vodu	58
Obrázek 20 - Grónská zem - Jaromír Nohavica.....	61
Obrázek 21 - Země ledu a sněhu.....	62
Obrázky 22 – Iglú	64
Obrázky 23 – Iglú	64
Obrázek 24 - Mrož.....	65
Obrázek 25 - Pracovní list – Pletená rukavice	66
Obrázek 26 - Ledové hrátky	68

PŘÍLOHY

Seznam příloh

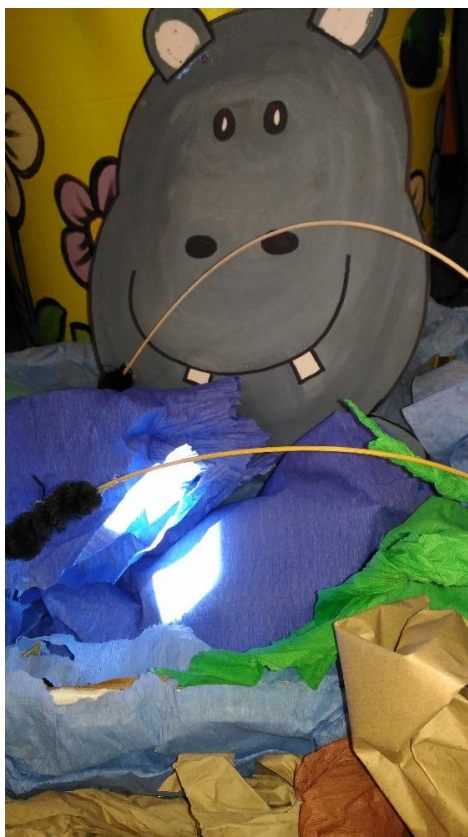
Příloha I: Výtvarné práce “Kde je na celém světě nejtepleji?”

Příloha II: Výtvarné práce „Kde je na světě nejchladněji?“

Příloha I: Výtvarné práce “Kde je na celém světě nejtepleji?”

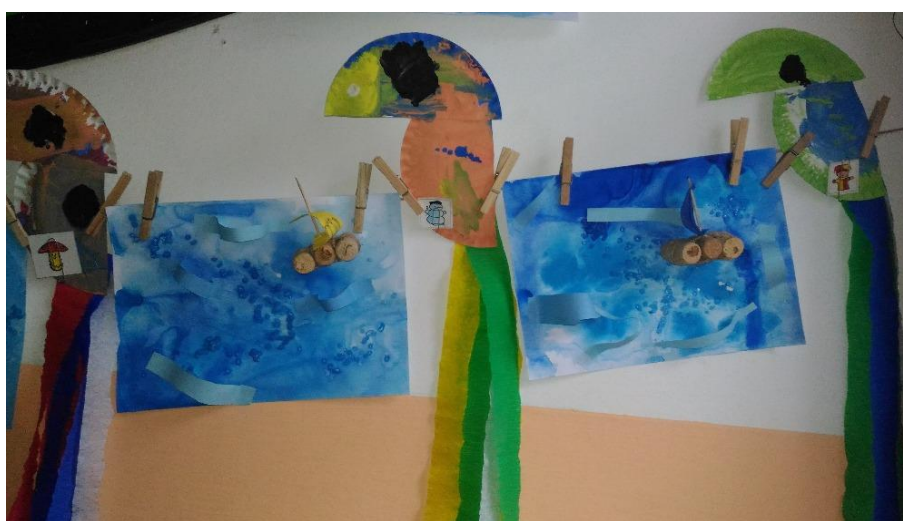
Výtvarná práce č. 1 – třída MŠ - Afrika

Výtvarná práce č. 2 - třída MŠ - Afrika

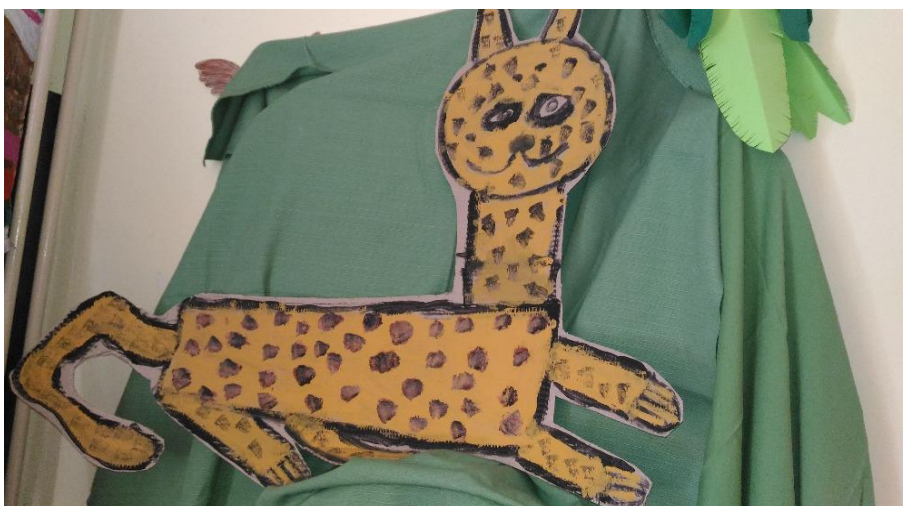
Výtvarná práce č. 3 - Žirafa

Výtvarná práce č. 4 - Papoušek

Výtvarná práce č. 5 - Hroch

Výtvarná práce č. 6 – Zvířátka z Afriky

Výtvarná práce č. 7 – Zvířátka z Afriky

Příloha II: Výtvarné práce “Kde je na světě nejchladněji?”

Výtvarná práce č. 8 – Letíme do světa

Výtvarná práce č. 9 – Země ledu a sněhu

Výtvarná práce č. 10 – Jak se loví ryby

Výtvarná práce č. 11 – Lední medvěd

Výtvarná práce č. 12 – Lední medvěd